

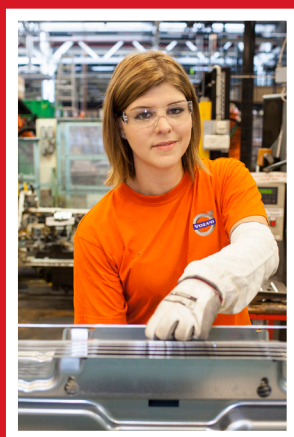

Vi får Sverige
att fungera

LOs 30e kongress

Motioner och utlåtanden Punkt 16. Välfärd

Beslutsunderlag till LOs kongress 17–20 maj 2024

© Landsorganisationen i Sverige 2024

Foto: Lars Forsstedt

Grafisk form: LO

Produktion och tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2024

ISBN 978-91-566-3677-6

LO 24.04 100

Innehåll

16. Välfärd.....	4
16.a Socialförsäkringssystemet.....	8
Motionerna 16.1–16.2	
16.b Sjukförsäkring.....	12
Motionerna 16.3–16.20	
16.c Pensioner.....	28
Motionerna 16.21–16.27	
16.d Arbetskadeförsäkringen.....	40
Motionerna 16.28–16.29	
16.e Offentligfinansierad verksamhet.....	42
Motionerna 16.30–16.33	
16.e.1 Tandvård.....	48
Motionerna 16.34–16.37	
16.e.2 Upphandling.....	52
Motionerna 16.38–16.44	

16. Velfärd

Dagordningspunkten Velfärd handlar om LOs arbete för att trygga en gemensamt styrd och finansierad velfärd av hög kvalitet som fördelas efter behov. Motionerna på området handlar om sjukförsäkring, pensioner och andra socialförsäkringar samt offentligt finansierad velfärd och upphandling.

Det här är frågor där LO agerar för att påverka politiken. I kongresshandlingarnas inledningstext "Vi får Sverige att fungera" lyfts generell velfärd som en avgörande del i den samhällsmodell som får Sverige att fungera. LOs styrelse anser att politiken ska ha huvudansvar för den generella velfärden och för ett starkt lagstadgat försäkringskydd som finansieras solidariskt och omfattar alla. LO-förbundens kollektivavtalade försäkringar ska vara ett komplement till starka offentliga trygghetssystem.

Under den senaste kongressperioden har LOs styrelse haft ökad jämlikhet som ett prioriterat mål. Stärkt velfärd är en grundpelare för ökad jämlikhet. Det handlar om ökad kvalitet i velfärden, bland annat genom ökad bemanning, höjda och indexerade generella statsbidrag samt att begränsning av vinstuttag och att steg mot en avmarknadiserad velfärd tas. Det handlar också om att sjukförsäkringen reformeras och pensionerna höjs.

Rusta socialförsäkringarna

Flera motioner handlar om socialförsäkringar, bland annat om att karensavdraget måste avskaffas och behovet av trygghet vid sjukdom eller föräldraledighet. LOs styrelse anser att socialförsäkringarna ska ge löntagarna en trygg försörjning under perioder av inkomstbortfall under livets olika faser. Socialförsäkringarna ska också vara utformade så att de understödjer en återgång i arbete. Den modell vi har byggt upp i Sverige där alla löntagare får sin inkomst försäkrad i de lagstadgade socialförsäkringarna är både samhällsekonomiskt effektiv och riskomfördelande.

Inkomstbortfallsprincipen riskerar att urholkas eftersom taken i de offentliga försäkringarna inte följer med löneutvecklingen utan måste höjas med aktiva politiska beslut. I dag är det stora grupper som inte får sitt inkomstbortfall täckt av försäkringarna. Därför har betydelsen av kompletterande ersättningar från privata eller kollektivavtalade försäkringar ökat för individerna. Om denna utveckling fortsätter kan det leda till en lägre omfördelning av risk och högre kostnader för grupper på arbetsmarknaden med särskilt stora risker. Därför är det viktigt att de offentliga försäkringarna är starka.

Socialförsäkringarna fungerar bäst för personer med trygga anställningar. Utvecklingen på arbetsmarknaden med allt fler otrygga anställningar innebär att det finns en växande grupp som har sämre tillgång till socialförsäkringarna. LOs styrelses första prioritet är att alla ska ha trygga anställningar. Socialförsäkringarnas utformning får inte underlätta för arbetsgivare att anställa på osäkra villkor. Samtidigt måste gruppen med otrygga anställningar ha ett rimligt socialförsäkringskydd.

En rimlig och mänsklig sjukförsäkring

LOs styrelse anser att alla som drabbas av ohälsa ska ha rätt till ekonomisk trygghet, rehabilitering och ett arbete som anpassas efter de egna förutsättningarna. Vi måste kunna lita

på att den trygghet vi har betalat för, via sjukförsäkringsavgiften, verkligen finns där den dagen vi behöver den. Den som blir sjuk och inte kan arbeta ska inte bli fattig.

Det har skett ett antal positiva lagändringar och höjningar av ersättningsnivåer i sjukförsäkringen under 2020–2022. Den enskilde har fått mer tid att fullfölja sin rehabilitering och har större möjlighet att i första hand återgå till arbete hos den egna arbetsgivaren. Behovsanställda har fått ett bättre skydd, människor nära pensionsåldern behöver inte ställa om till annat arbete och inkomsttaket har höjts. Det här är förbättringar som LO har bidragit till att driva fram, steg för steg. Men det är inte tillräckligt.

Det krävs fortfarande omfattande förändringar innan det går att säga att Sverige har en rimlig och mänsklig sjukförsäkring. LO anser att den enskilde ska fullt ut vara försäkrad i befintligt skick och i relation till faktiskt existerande arbeten. Det innebär att det ska finnas realistiska förutsättningar för personen att faktiskt få det arbete som den bedöms kunna ta. Både utifrån ålder, utbildning och var i landet personen bor. Inkomsttaket måste höjas och kopplas till löneutvecklingen. Karensavdraget måste avskaffas permanent. Fler med kroniska och fleråriga sjukdomstillstånd måste få ekonomisk trygghet via sjukersättningen (tidigare förtidspension).

I och med regeringskiftet 2022 till en högerregering med stöd av Sverigedemokraterna avstannade de stegvisa förbättringar av sjukförsäkringen som var på gång. De förslag som den nya regeringen lägger fram syftar tvärtom till att ta bort de förbättringar som har genomförts och även till ytterligare försämringar av sjukförsäkringen. LOs styrelse anser att LO har en viktig uppgift att visa hur högerregeringens politik drabbar LO-förbundens medlemmar och kämpa för en rimlig sjukförsäkring.

En pension att leva på

Pensionsfrågan tas upp i flera motioner. Sedan den senaste kongressen har LO bedrivit projektet *En pension att leva på* och tagit fram rapporten *Starkare inkomstskydd i pensionsystemet*. LOs styrelse står bakom livsinkomstprincipen som är grunden för Sveriges pensionssystem, men analysen visar att systemet behöver förbättras på väsentliga punkter. Det behövs en höjning av pensionsavgiften. För många arbetargrupper tär yrkeslivet på orken och hälsan. Höjda åldersgränser i den allmänna pensionen måste motsvaras av insatser för att möjliggöra ett längre arbetsliv. Minskade löneskillnader, bättre fysiska och psykiska arbetsmiljöförhållanden, fler heltidsanställningar, färre visstidsanställningar och bättre möjligheter till omställning måste sättas i fokus.

Det är också viktigt att socialförsäkringssystemen utformas så att ingen, på grund av sjukdom eller arbetslöshet, känner sig tvungen att göra ett tidigare uttag av ålderspensionen och därmed få lägre pension resten av livet. I dag får arbetslöshet och sjukdom för stora konsekvenser för pensionen. Inkomstskyddet behöver bli bättre i situationer då man inte har möjlighet att arbeta. I stället för att a-kasseersättning, sjukpenning, sjukersättning och dylikt ligger till grund för pensionen såsom de gör i dag, bör de bakomliggande inkomster som ligger till grund för sådana försäkringar också ligga till grund för pensionen.

LOs styrelse vill att LO ska vara en aktiv part i striden för ett pensionssystem som tryggar en god levnadsstandard för pensionärerna.

Det ska gå att kombinera arbete och familj – oavsett yrke

Välfärden ska skapa möjligheter för både kvinnor och män, oavsett klass, att arbeta och försörja sig själva. En familjepolitik som gör det möjligt för både kvinnor och män att kombinera arbete och familj stärker samhället. Den minskar barnfattigdom och sociala skillnader. LO-gruppernas arbetsliv kräver offensiva satsningar på barnomsorg även på obekväma arbetstid. LOs förslag om lärfritids skulle både stötta skolbarn som behöver mer stöd för att klara skolan och underlätta för deras föräldrar. Det behövs en värdig offentligt finansierad äldreomsorg för att äldre med hjälpbehov ska kunna leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Det behövs också för att äldres vuxna barn och anhöriga ska kunna gå till jobbet och känna sig trygga med att deras äldre anhöriga har det bra.

Föräldraförsäkringens utformning får inte bidra till inlåsningsperioder i obetalt arbete eller långa perioder av deltidsarbete för kvinnor. Den behöver individualiseras. Såväl inom parternas som inom politikens område behöver arbetet för ekonomisk jämställdhet vara starkt. LOs styrelse anser att arbetet för jämställdhet måste syfta till en jämlik jämställdhet, inte bara riktas till de grupper som har råd att leva jämställt.

Stäng välfärdsgapet och stärk styrningen för det gemensamma bästa

Det finns motioner som tar upp hur vård, skola och omsorg ska organiseras, styras och finansieras. Det här är avgörande frågor för att upprätthålla den svenska välfärdsmodellen med skattefinansierad välfärd av hög kvalitet som fördelas efter behov. LO arbetar aktivt med detta, med utgångspunkt i tidigare beslut sammanfattade i LOs välfärdspolitiska program *Trygga välfärden* samt utifrån rapporten *Välfärdsgapet*, som utvecklats under den senaste kongressperioden.

Generell välfärd är en lyckad kombination av egenintresse och samhällsintresse. Till exempel är en jämlik skola av hög kvalitet bra för varje barn som går där samtidigt som det är bra för samhället att alla barn får kunskaper och förmågor för att kunna ta de jobb som växer fram. Välfärden är både en förutsättning för att vanligt folk ska kunna leva goda liv och för att arbetsgivare ska få tillgång till arbetstagare med rätt kompetens som kan kombinera sitt förvärvsarbete med omsorgsansvar.

Men den generella välfärden är hotad. Politiken har prioriterat skattesänkningar, privatiseringar och marknadsmodeller inom välfärden. Det har växt fram ett välfärdsgap mellan välfärdens resurser och de behov som ska mötas. Välfärdens styrning är otillräcklig för att säkra en god välfärd fördelad efter behov. Detta leder till en orimligt pressad arbetsmiljö där välfärdsarbetarna inte har förutsättningar att göra ett bra jobb och leva upp till förväntningarna på välfärden. Coronapandemin visade med smärtsam tydlighet på brister i välfärden. Personalbrist, otrygga anställningar och svårigheter att styra marknadsiserade välfärdsverksamheter i kristid synliggjorde behovet av att bygga robusta system för samhällsviktig välfärdsverksamhet.

Ett hot mot välfärden är en ökande arbetslivs- och välfärdskriminalitet. De brottsbekämpande myndigheterna beskriver i sin lägesbeskrivning av den organiserade brottsligheten hur bedrägerierna mot kommuner och regioner tilltar och utgör en allt större del av brottsinkomsterna. Det är inte bara våra gemensamma medel som står på spel – det är tilliten till det gemensamma som riskerar att gå förlorad. Det behövs ökad kontroll, men även ett ifrågasättande av marknadslösningar där det är lätt för kriminella aktörer att driva välfärdsföretag som brottsverktyg.

Om välfärden inte svarar upp mot befolkningens förväntningar ökar risken för ett systemskifte bort från offentligt finansierad välfärd som fördelas efter behov till en otillräcklig basvälfärd för flertalet och en ofta skattesubventionerad VIP-välfärd för de som har råd att betala extra. Viljan att bidra till det gemensamma minskar när välfärden inte möter flertalets behov. Ett exempel på en sådan utveckling är att marknaden för privata sjukvårdsförsäkringar växer och skapar genvägar till vård för dem som har försäkring. En liknande utveckling finns inom äldreomsorgen där äldre tvingas förlita sig på anhöriga eller köpa privat hjälp. Detta slår framför allt mot kvinnor, både som brukare och anhöriga. Det finns kommuner som hänvisar äldre till att köpa skattesubventionerade ruttjänster i stället för att ansöka om hemtjänst. Det startar en nedåtgående spiral där de som köper ruttjänster inte längre kommer vilja bidra till en äldreomsorg av hög kvalitet. Den utvecklingen drabbar äldre med lägre inkomster som inte kan köpa hjälp privat. LOs styrelse anser att den här utvecklingen måste stoppas.

För att säkra att välfärdens finansiering behöver statsbidragen till välfärden indexeras. I *Välfärdsgapet 2023* har LOs utredare tagit fram en modell för indexering för att upprätthålla dagens kvalitet i välfärden. Men det räcker inte. Det finns redan ett välfärdsgap som behöver slutas med mer resurser och genom att rulla tillbaka kostnadsdrivande marknadslösningar.

LOs styrelse anser att LO fortsatt ska arbeta för stärkta resurser och ökad bemanning i välfärden samt för att de privata vinstuttagen begränsas och välfärd avmarknadiseras.

Upphandling

Flera motioner lyfter den viktiga frågan om upphandling och att offentliga medel inte ska gå till företag som ägnar sig åt arbetslivskriminalitet eller som pressar priset genom usla löner och arbetsvillkor. LOs styrelse anser liksom motionärerna att upphandlingen har fått förödande konsekvenser på stora delar av arbetsmarknaden. Jakten på vinster och lägsta pris har som flera av motionärerna vittnar om lett till stora försämringar på flera förbunds avtalsområden. Lönedumpning, undermålig arbetsmiljö och ett urholkat anställningsskydd är bara några av konsekvenserna. Svensk fackföreningsrörelse måste nu agera kraftfullt för att stoppa de negativa konsekvenserna av upphandlingssystemet.

Som en lösning på detta föreslås i flera motioner att staten ska kräva att företag som utför uppdrag inom ramen för offentliga upphandling ska vara bundna av kollektivavtal. Det kan verka lockande att be stat och kommuner om hjälp att teckna kollektivavtal. Men att teckna kollektivavtal är vid sidan av organisering och avtalsövervakning en av de tre grundläggande uppgifterna för förbunden.

Det är en fråga om ett vägval. Krav på kollektivavtalsbundenhet vid offentlig upphandling kommer innebära att staten intervenerar i det fackliga grunduppdraget. Det bästa skyddet för att förbunden långsiktigt ska kunna företräda sina medlemmar och upprätthålla goda villkor på arbetsmarknaden är hålla staten borta från våra kärnfackliga frågor. Detta kräver samtidigt att vi intensifierar arbetet med det grundläggande fackliga uppdraget, organisera, teckna kollektivavtal och bygga ändamålsenlig organisation.

16.a Socialförsäkringssystemet

16.1

Förbättra det ekonomiska skyddet vid graviditet

Transportarbetareförbundet

Många av LO-förbundens medlemmar får graviditetspenning från Försäkringskassan när de av medicinska skäl inte kan utföra sitt arbete under graviditeten. Det kan handla om att arbetet är alltför fysiskt ansträngande eller att det finns andra risker i arbetsmiljön. Detta är något som är vanligt i LO-yrken. Graviditetspenningen är på flera sätt sämre än ersättningen vid sjukdom. Den har ett lägre ersättningstak, det saknas kompletterande avtalsförsäkringar och man kan bara få graviditetspenning till och med elfte dagen före beräknad förlossning. Detta betyder att om man har ett tungt jobb med risker i arbetsmiljön har man ett sämre skydd när man är gravid än om man är sjuk. Detta anser vi är djupt orättvist.

För att gravida som måste gå på graviditetspenning inte ska straffas ekonomiskt föreslår vi att LO arbetar för att ersättningen för graviditetspenning ska vara i nivå med ersättningen vid sjukpenning. Att socialförsäkringsskyddet vid graviditet är likvärdigt skyddet vid sjukdom är inte minst viktigt ur jämställdhetssynpunkt. Det kan ske genom lagstiftning men för att komma upp i rätt nivå krävs det också en kompletterande avtalsförsäkring genom Afa.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01** att LO arbetar för att graviditetspenningen hamnar i nivå med ersättningen vid sjuk-skrivning,
- 02** att LO arbetar för att graviditetpenning ska kunna fås till och med dagen före förlossning samt
- 03** att LO arbetar för att det införs en kompletterande avtalsförsäkring till graviditetspenningen (behandlas under dagordningspunkt 14.d).

Utlåtande motion 16.1 (att-sats 1, 2)

16.1

o1 att LO arbetar för att graviditetspenningen hamnar i nivå med ersättningen vid sjukskrivning samt

o2 att LO arbetar för att graviditetspenning ska kunna fås till och med dagen före förlossning.

Motion 16.1 lyfter LO-förbundens medlemmars behov av en väl fungerande graviditetspenning. Fysiskt tunga arbeten eller risker i arbetet i kombination med begränsade möjligheter att arbeta hemifrån i LO-yrken gör att många är beroende av det ekonomiska och arbetsrättsliga skydd graviditetspenningen innebär. I dag finns obefogade skillnader mellan den ekonomiska ersättningen i graviditetspenningen och sjukpenningen. Det är inte heller möjligt att få graviditetspenning efter den elfte dagen före beräknad förlossning, utan den gravida får antingen börja ta ut föräldrapenning, semester eller annan ledighet om hon inte blir sjukskriven.

LOs styrelse delar motionärens uppfattning att skyddet i graviditetspenningen är obefogat svagt och måste förbättras. Dels behöver möjligheten till omplacering i arbetet värnas och förstärkas, dels behöver reglerna för ersättning och förmånsperioder ses över. Nivån på försäkringsskyddet i de försäkringssystem som gravida kvinnor kan omfattas av (sjukpenning, graviditetspenning och föräldrapenning) bör ligga på likvärdig nivå, för att undvika orättvisa skillnader eller att någon försäkring blir mer ekonomiskt fördelaktig för den enskilde.

LO har inom ramen för den statliga utredningen *Ett modernare socialförsäkringsskydd för gravida* (SOU 2023:23) tillstyrkt utredningens förslag om att taket för ersättning i graviditetspenning höjs från 7,5 till 10 prisbasbelopp, i nivå med sjukpenningen. LOs styrelse har också tillstyrkt förslaget om att graviditetspenningens förmånsperiod ska förlängas till dagen före faktisk förlossning.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionerna 16.1 (att-sats 1), 16.1 (att-sats 2).

16.2

Reformera föräldraförsäkringen

Byggnadsarbetareförbundet region Stockholm-Gotland

Arbetarrörelsen har alltid varit den pådrivande kraften för förbättringar i samhället och det gäller även föräldraförsäkringen, men det finns trots allt förbättringar att göra. Vi ser tyvärr i dag att familjer inte delar lika på föräldraledigheten och ofta är det den partnern med lägst inkomst som tar störst del av föräldraledigheten. Det här är ett problem ur flera aspekter. Dels tyder all forskning på att barn mår bäst av att ha lika tillgång till bägge föräldrarna. Dels är det också ett problem ur ett jämställdhetsperspektiv där den föräldern som är hemma mest ofta får en sämre pension.

En anledning till det ojämlika uttaget av föräldradagar kan ofta vara av ekonomiska skäl där familjeekonomin helt enkelt inte går ihop om föräldrarna ska vara hemma så mycket som de önskar. Det här är något vi måste komma till rätta med och därför ska LO verka för att reformera föräldraförsäkringen så att ersättningen för föräldraledighet motsvarar 100 procent av ens faktiska lön oavsett inkomst.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för att reformera föräldraförsäkringen så att ersättningen vid föräldraledighet ska motsvara 100 procent av lönen oavsett inkomst.

Utlåtande motion 16.2

16.2

01 att LO verkar för att reformera föräldraförsäkringen så att ersättningen vid föräldraledighet ska motsvara 100 procent av lönen oavsett inkomst.

LOs utgångspunkt är att föräldraförsäkringen ska delas lika mellan föräldrarna och utformas så att det obetalda arbetet delas mer lika mellan kvinnor och män. Tyngdpunkten i försäkringen ska ligga på omsorg när barnen är små, men försäkringen måste också göra det möjligt för alla föräldrar, oavsett inkomst, att kombinera jobb och omsorg även för äldre barn. Därmed delar LO-styrelsen motionens ambition att verka för ett mer jämställt uttag av föräldraledighet.

I motionens att-sats föreslås att ersättningsnivån i försäkringen höjs till 100 procent av lönen samt att inkomsttaket i försäkringen tas bort. LO-styrelsen avstyrker detta, av flera skäl.

För det första har tidigare försök att med enbart ekonomiska incitament i form av så kallad jämställdhetsbonus göra uttaget av föräldraledighet mer jämställt visat sig både ineffektiva och snedfördelande.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har undersökt effekter av reformer inom föräldrapenningen, och har visat att den första reserverade månaden som infördes 1995 hade stor effekt på den grupp pappor som inte alls tog ut föräldrapenning före reformen. Även den andra reserverade månaden hade effekt men slog inte igenom lika brett. Något större effekt på föräldrarnas uttag av föräldrapenning och av utbetald jämställdhetsbonus har dock inte gått att fastställa. Av de kvinnor och män som angav att de kände till bonusen svarade hela tre fjärdedelar att den inte har påverkat dem att fördela föräldrapenningen mer lika mellan sig.

Det är inte enbart familjens ekonomiska situation som påverkar hur föräldrarna fördelar föräldrapenning

mellan sig. Uttag och fördelning av föräldrapenning påverkas även av andra faktorer, exempelvis föräldrarnas utbildnings- och inkomstnivå samt födelseland. Pappors uttag är i allmänhet högre för dem som har hög utbildning. Pappors uttag är i allmänhet också högre för dem med något högre inkomster och för dem som är födda i Sverige.

För det andra skulle ett slopat tak och en höjd nivå innebära ett avsteg från, och en prioritering gentemot, andra socialförsäkringar.

För det tredje har LO genom kollektivavtal förhandlat fram lösningar i form av föräldralön som täcker en del av inkomstbortfallet. Denna lösning ger en fördel för alla som arbetar på företag med kollektivavtal och har en lön över taket i föräldraförsäkringen.

LO-styrelsen anser i stället att föräldraförsäkringen bör reformeras i sin helhet. Redan i dag finns en mycket stor flexibilitet och valfrihet för föräldrar att använda föräldrapenningdagar. Det finns en samstämmighet bland arbetsmarknadens parter att flexibiliteten behöver ses över och regleras snarare än att utökas.

Reformeringen av föräldraförsäkringen bör ske genom en fortsatt reservation av de föräldrapenningdagar som tilldelas respektive förälder (enligt LOs kongressbeslut 2016 om en fullständig individualisering). Försäkringens nuvarande utformning bidrar till att upprätthålla en ojämsälld fördelning av omsorg om barn mellan kvinnor och män. Det påverkar kvinnors arbetsmarknadsanknytning negativt.

LO-styrelsen anser även att försäkringens tidsgränser och möjligheten att förlägga föräldrapenning bör ändras. Dagens flexibla tidsgränser och möjligheten, för de föräldrar som har råd, att spara föräldrapenningdagar bidrar till ojämlika möjligheter att använda sig av försäkringen på ett sätt som underlättar kombinationen av arbete och familj. Det bör därför införas en skarp tidsgräns vid tre års ålder och därefter årliga ersättningsdagar som inte kan sparas mellan år. Anställda i arbetaryrken har mindre inflytande över var, när och hur de arbetar än tjänstemän och akademiker. Nio av tio arbetare kan inte arbeta hemifrån. För att kunna kombinera de behov av arbete, föräldraansvar, flexibilitet och ledighet för anställda inom arbetaryrken, bör antalet dagar vara tillräckliga.

Slutligen anser LO-styrelsen att den nuvarande högerregeringens reform om rätt att överlåta föräldraleddighet till det som i lagen kallas "annan försäkrad", det vill säga vem som helst, skyndsamt måste rivas upp. Lagändringen avslutar strävandena mot individualisering, öppnar för en kommersialisering av föräldraförsäkringen och gör att den till sin utformning närmar sig en barnomsorgspeng. Högerregeringens reform saknar också helt barnperspektiv.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att avslå motionen 16.2.

16.b Sjukförsäkring

16.3

Sjuk- och arbetsskadeförsäkringar

Byggnadsarbetareförbundet

De senaste decennierna har sjukförsäkringssystemet gått igenom stora förändringar. Sedan 1990-talet har ersättningsnivån fallit och taket i sjukpenningen inte hängt med i inkomstutvecklingen. Ersättningarna inom sjuk- och aktivitetsersättningen för personer med stadigvarande nedsatt arbetsförmåga har också halkat efter, från en redan låg nivå, och är oförsvarbart låga. Jobbskatteavdragen har också bidragit till att sjukskrivna och personer med sjuk- och aktivitetsersättning fallit efter i inkomstutvecklingen. Många av LO-förbundens medlemmar blir tyvärr arbetsskadade och sjukskrivna. Det är hög tid att sjukförsäkringssystemet stärks.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO ska verka för att sjuk- och aktivitetsersättningen höjs samt
- 02 att LO ska verka för att taket för sjukpenningen höjs.

16.4

Otrygg sjukpenning vid otrygga anställningar!

Hotell- och restaurangfacket avd 30 Mälardalen

I dag har vi flera branscher som präglas av låga kontraktsmått och dålig arbetsmiljö. Detta resulterar i fler som blir långtidssjukskrivna och dessa individer förlitar sig på ersättningen som de får från Försäkringskassan. Den sjukpenningsgrundande inkomsten baseras inte alltid på den faktiska inkomsten vilket kan sätta våra medlemmar i en dålig ekonomisk sits. Våra medlemmar som är på låga kontraktsmått och oftast jobbar mertid kan inte räkna med mertiden i sin sjukpenningsgrundande inkomst. Man blir straffad när man har låga kontraktsmått och blir sjuk.

Vi ser därför att den sjukpenningsgrundande inkomsten ska baseras på den faktiska inkomsten, inte på vad du förväntas ha för inkomst.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO ska verka för ett regelverk som baseras på den faktiska inkomsten när Försäkringskassan räknar ut individens sjukpenningsgrundande inkomst samt
- 02 att LO ska verka för att individen ska kunna räkna med sin mertid i sin SGI.

16.5

Motion om SGI för arbetssökande

Transportarbetareförbundet avd 11

Sjukpenninggrundande inkomst, SGI, beräknas på hur mycket du tjänar under ett år. Det som räknas är lön före skatt, ob-tillägg, övertidsersättning och provision. Däremot får du inte räkna med andra ersättningar som a-kassa, sjukpenning eller studiemedel. Det finns tak för hur hög SGI:n kan vara. Taket är olika högt beroende på vilken ersättning det handlar om.

Du kan få sjukpenning som arbetssökande om du

- inte kan ta ett arbete eller arbeta för att du är sjuk
- är inskriven och aktivt arbetssökande på Arbetsförmedlingen
- har arbetat tidigare så att du har en sjukpenninggrundande inkomst
- är försäkrad i Sverige.

Du kan få sjukpenning på 25 procent, 50 procent, 75 procent eller 100 procent.

Men hur mycket pengar kan jag få?

Du får knappt 80 procent av din tidigare lön, men bara högst 543 kronor per dag. Detta då jämfört med om du har en anställning så är dagersättningen högst 80 procent av 525 000 kronor per år, 43 750 kronor i månaden eller 1 458 kr per dag.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för att den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) har en följsamhet mot dagersättningen i a-kassan.

Utlåtande motionerna 16.3–16.5

16.3

01 *att* LO ska verka för att sjuk- och aktivitetsersättningen höjs samt

02 *att* LO ska verka för att taket för sjukpenningen höjs.

16.4

01 *att* LO ska verka för ett regelverk som baseras på den faktiska inkomsten när Försäkringskassan räknar ut individens sjukpenninggrundande inkomst samt

02 *att* LO ska verka för att individen ska kunna räkna med sin mertid i sin SGI.

16.5

01 *att* LO verkar för att den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) har en följsamhet mot dagersättningen i a-kassan.

Inkomstbortfallsprincipen är grunden i den svenska socialförsäkringen. I dag täcker försäkringarna inte inkomstbortfallet för stora grupper. Därför har kompletterande ersättningar från privata eller kollektivavtalade försäkringar blivit vanligare. LOs styrelse anser att kollektivavtalade försäkringar ska vara en extra ersättning utöver en stark offentlig försäkring.

Motionerna 16.3, 16.4 och 16.5 handlar om den ekonomiska tryggheten vid sjukdom. Den ekonomiska tryggheten för sjuka har urholkats på olika sätt. Den som blir sjuk och inte kan arbeta får mindre pengar av flera skäl. Ett är jobbskatteavdragen som skapar en skatteorättvisa där sjukskrivna betalar mer skatt på sin inkomst än de som förvärvsarbetar. Dessutom är inte ersättningsnivån 80 procent under hela sjukskrivningen. Summan multipliceras med 0,97 och för de flesta sjukskrivna sänks ersättningsnivån till 75 procent efter ett år. Vidare är nivån i sjukersättningen (tidigare förtidspension) för låg. Ersättningen utgår normalt med 64 procent av den enskildes antagande av framtida inkomst. För den som endast lever på garantinivån i sjukersättningen är det tufft.

Mycket finns kvar att göra för att stärka sjukförsäkringens legitimitet som inkomstbortfallsförsäkring. Inkomsttaket i sjukförsäkringen har inte hängt med i löneutvecklingen. Den höjning av inkomsttaket från 8 prisbasbelopp till 10 prisbasbelopp som gjordes 1 januari 2022 var ett steg i rätt riktning. Men inkomsttaket måste höjas mer än så och dessutom indexeras mot löneutvecklingen. Huvudprincipen bör vara att åtminstone 80 procent av de försäkrade ska ha 80 procent av sin inkomst i ersättning från sjukförsäkringen när de blir så sjuka att de inte kan arbeta. För det krävs i dag en höjning till 11 prisbasbelopp. LOs styrelse anser därför att både sjuk- och aktivitetsersättningen och taket för sjukpenningen behöver höjas (motion 16.3).

Det finns svårigheter med dagens regelverk för sjukpenninggrundande inkomst (SGI), speciellt för dem med låga kontraktsmått. Det är en viktig fråga som motion 16.4 belyser. Motionären framhåller att SGI inte baseras på den faktiska inkomsten, vilket försätter medlemmar i en dålig ekonomisk sits. Därför föreslår motionären att LO ska verka för ett regelverk som baseras på den faktiska inkomsten, inte vad man förväntas ha för inkomst, och att det ska vara möjligt att räkna med sin mertid i sin SGI.

LOs styrelse anser att det är viktigt att inkomstbortfallsprincipen ska fortsätta att gälla. En SGI baserad på historiska inkomster skulle innebära ett avsteg från detta, eftersom inkomstbortfallsprincipen i socialförsäkringen syftar till att ersätta det inkomstbortfall som uppstår. Däremot är det viktigt att anpassa systemen och komplettera där det är möjligt, men lösningen är inte att ersätta nuvarande system. I dag är det möjligt att fastställa SGI på faktisk inkomst om det inte går att fastställa framåt. Det är även möjligt att mertid ingår i årsarbetstiden om den är regelbunden. Mot denna bakgrund föreslår LOs styrelse att avslå att-sats 1 och anser att-sats 2 är besvarad.

För den som är arbetslös och får sjukpenning begränsas beloppet till högst 543 kronor per dag. Beloppet ska motsvara det belopp som skulle ha betalats ut i arbetslöshetsersättning. Begränsningen kallas för arbetslöshetstaket. I motion 16.5 föreslås att LO ska verka för att SGI har en följsamhet mot dagersättning i a-kassan. LOs styrelse har samma problembild som motionären och anser att dagersättningen för arbetslösa vid sjukdom ska höjas. Eftersom en permanent höjning av ersättningstaket i a-kassan har skett, är det rimligt att arbetslöshetstaket vid sjukpenningen också höjs. LOs styrelse menar dock att det finns risker att binda SGI till nivån i a-kassan som motionären föreslår, eftersom det skulle kunna innebära en lägre ersättning än i dag om riksdagen sänker nivån på dagersättningen i a-kassan. LOs styrelse anser att det behövs ett annat tillvägagångssätt, förslagsvis att riksdagen beslutar att den lagstadgade summan höjs och föreslår därför att avslå motion 16.5.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionen 16.3,

att anse motionen 16.4 (att-sats 2) besvarad samt

att avslå motionerna 16.4 (att-sats 1), 16.5.

16.6

Avskaffa karensavdraget

Seko

Karensavdraget infördes 2019 och ersatte det som tidigare kallades karensdag. Syftet med ändringen var att det avdrag som görs när man är sjuk ska vara rättvist och förutsägbart för majoriteten av arbetstagarna.

Seko har via LO en längre tid drivit på för att permanent avskaffa karensen i sjukförsäkringen. Det finns både privatekonomiska- och samhällsekonomiska skäl att fullt ut och permanent avskaffa karensavdraget i sjukförsäkringen. Det är viktigt att LO fortsätter driva på i frågan.

Karensavdraget är en klasslagstiftning som slår hårdast mot dem som varje dag går till arbetet för att få samhället att fungera. Under coronapandemin uppgav nio av tio medlemmar i LO-förbund att de inte kunde arbeta hemifrån. Samtidigt är det möjligt för många inom tjänstemannayrken att arbeta hemifrån vid lättare sjukdom. Att gå till jobbet sjuk kan leda till att sjukdomstillståndet förvärras, att kollegor eller andra personer som man kommer i kontakt med smittas. LO redovisar siffror som visar att fyra av tio kvinnor i arbetaryrken uppger att de inte har råd att vara sjuka. I dag tvingas människor alltså välja mellan att riskera sin privatekonomi, till följd av det avbräck karensavdraget innebär, eller att riskera sin framtida hälsa vilket också riskerar att leda till samhällsekonomiska konsekvenser på sikt. För de med lägst inkomst och som är mest beroende av varje krona, kan det få stora ekonomiska konsekvenser förlora en dagsinkomst. Karensavdraget skapar en ojämlikhet i samhället där de som har råd att stå utan lön under sjukdomsperioden inte påverkas i samma utsträckning.

Sverige är i dag det enda nordiska landet med karensavdrag. Vi bör sträva efter att följa våra grannländers exempel och införa ett system som garanterar alla ersättning från den första sjukdagen. Det finns ingen anledning till att vi i Sverige, till skillnad i våra grannländer, ska misstänkliggöra anställda för att fuska och därmed på förhand straffa alla med en inkomstlös dag vid sjukdom. Att en gång för alla avskaffa orättvisan i karensavdraget skulle gynna såväl arbetare som samhällsekonomi och folkhälsan.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO fortsätter driva frågan om att karensavdraget ska avskaffas.

16.7

Karensdag/Karensavdrag

Byggnadsarbetareförbundet

En av de viktigaste åtgärderna för att minska smittspridningen under covidpandemin har varit att alla ska vara hemma om de är sjuka. Folkhälsomyndigheten har även identifierat arbetsplatsen som en av de platser där smitta sprids som mest. Därför har arbetstagare i dag fått möjlighet att få ersättning via Försäkringskassan för den första sjukdagen som annars räknats som karensdag. Resultatet av detta har varit att vi har haft en relativt låg smittspridning och sjukfrånvaro hos yrkesarbetare på våra byggarbetsplatser.

Vi har också kunnat se en minskning av andra virus och bakteriesjukdomar, då arbetstagare som visat symptom på dessa faktiskt stannat hemma. Det finns inte heller några tecken på utbrett missbruk av sjuklönesystemet på grund av denna ändring. För att få ner sjuktalet efter pandemin och för att säkra en bra arbetsmiljö där vi minimerar risker för ohälsa, är det viktigt att arbetstagare även i fortsättningen stannar hemma när de visar symptom på sjukdom.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för att karensdag/karensavdraget tas bort.

16.8

Avskaffa karensavdraget

Hotell- och restaurangfacket avd 30 Mälardalen

Det är många arbetstagare som inte vågar/kan sjukanmäla sig på grund av att individen förlorar stora delar av sin inkomst till karensavdraget. Vi arbetare vill inte längre bestraffas för att vi blir sjuka. Det är dags att slopa karensavdraget!

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för ett permanent avskaffande av karensavdraget.

16.9

Slopa karensavdraget

Industrifacket Metall avd 46 Blekinge

Karensavdrag är orättvist och en klassfråga. Det är inte möjligt att jobba när man drabbas av feber eller en kraftig förkylning. Människor orkar helt enkelt inte.

Vi inom LO-förbunden är bundna till arbetsplatsen för att göra vårt arbete. Arbetare inom IF Metall och LO drabbas i högre grad av karensavdraget. Är detta rättvist?

De som har lägst inkomst och tyngst jobb, tar med arbetsgivarens goda minne ut annan ledighet till exempel semester för att undvika en ekonomisk förlust. Ska det vara på det här viset? Är detta okej i ett rättvist och solidariskt samhälle?

Det finns ett underutnyttjande av sjukförsäkringen, eftersom det är många som går till sina arbetsplatser sjuka. När bemanningen blir låg blir arbetskamraterna drabbade och valet att gå till arbetet sjuk ökar risken att man smittar andra.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för att karensavdraget tas bort permanent.

16.10

Påverka för att avskaffa karensavdraget

Handelsanställdas förbund avd 13 Borlänge

Vi är redan överens om att karensavdraget ska avskaffas. Karensavdraget medför att arbetstagare förlorar lön när de är sjuka, vilket skapar ekonomisk oro och osäkerhet. Det är särskilt orättvist för låginkomsttagare och kvinnor som i högre utsträckning har otrygga anställningar och lägre löner. Det skapar en olämplig incitamentsstruktur där sjuka arbetstagare kan tvingas att gå till jobbet för att undvika ekonomisk förlust och inte har råd att vara hemma vid sjukdom. Det innebär också en risk för ökad smittspridning på arbetsplatserna.

Genom att aktivt opinionsbilda för att avskaffa karensavdraget kan LO arbeta för att minska ekonomisk ojämlikhet mellan könen och förbättra arbetsvillkoren och ekonomisk trygghet för alla arbetstagare i Sverige. Det är av största vikt att vi som fackförening försvarar våra medlemmars rättigheter och driver frågor som är centrala för deras välbefinnande. Vi uppmanar därför LO-kongressen att stödja denna motion och vidta åtgärder för att karensavdraget ska avskaffas i syfte att stärka arbetstagarnas position och rättigheter.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO ska aktivt och offentligt opinionsbilda för att karensavdraget ska avskaffas,
- 02 att LO ska samarbeta med andra fackliga organisationer, politiska partier och intressegrupper för att skapa ett brett stöd för avskaffandet av karensavdraget samt
- 03 att LO ska utveckla och genomföra en informationskampanj för att öka medvetenheten om nackdelarna med karensavdraget och dess påverkan på arbetstagarnas ekonomiska trygghet och smittspridning på arbetsplatserna.

16.11

Avskaffande av karensdag vid sjukdom

Handelsanställdas förbund avd 3 Halmstad

Karensavdraget innebär att arbetstagare förlorar en förhållandevis stor del av sin inkomst när de blir sjuka. Detta medför en onödig ekonomisk börda för dem och deras familjer. Avskaffandet av karensavdraget skulle öka den ekonomiska tryggheten och ge arbetstagarna möjlighet att återhämta sig utan att dessutom behöva oroa sig för större inkomstbortfall.

Genom att verka för ett avskaffande av karensavdraget uppmuntrar vi sjuka arbetstagare att ta den tid de behöver för att återhämta sig ordentligt. Detta kan minska risken för att sjuka arbetstagare återvänder till arbetsplatsen för tidigt, vilket kan försämra deras hälsa och öka smittspridning, vilket borde vara av särskild vikt med tanke på de pågående utmaningarna med smittsamma sjukdomar. Inte minst pandemin under covid-19 pekade på hur orättvist systemet med karensavdrag är och hur det skapar en skiljelinje mellan de som kan och de som inte kan utföra sina arbetsuppgifter på distans. Med andra ord straffas arbetare obönhörligen hårdare än till exempel tjänstemän.

Karensavdraget påverkar de med lägre inkomster mer negativt än de med högre inkomster. Avskaffandet av karensavdraget skulle kunna hjälpa till att minska den ekonomiska klyftan och främja ekonomisk rättvisa. Detta vore särskilt angeläget om något i våra tider med kraftigt växande ekonomiska klyftor i samhället, även mellan arbetare.

När arbetare känner att de kan ta sig tid att återhämta sig ordentligt när de är sjuka så

minskar risken för att de arbetar under dåliga hälsotillstånd. Detta kan förbättra deras arbetsmiljö och minska stressen på våra arbetsplatser.

Avskaffandet av karensavdraget skulle kunna vara särskilt fördelaktigt för personer i osäkra anställningar och deltidsanställda då de ofta har svårare att hantera ekonomiskt bortfall under sjukdom och kan dra nytta av ökad ekonomisk trygghet.

När arbetstagare kan återhämta sig ordentligt från sjukdom minskar risken för återkommande sjukdagar och långvarig sjukskrivning. Detta kan bidra till ökad produktivitet på arbetsplatsen på lång sikt och bidra till en långsiktig produktivitetsökning på hela den svenska arbetsmarknaden.

Genom att aktivt arbeta för att avskaffa karensavdraget vid sjukdom visar LO sitt engagemang för Sveriges arbetare, vårt välbefinnande och vår ekonomiska trygghet.

En möjlig alternativ väg för LO-förbunden skulle kunna vara att vi låter LO utreda om vi kan äga frågan själva mellan parterna i avsaknad av en bredare parlamentarisk samsyn i riksdagen och att förslagsvis genom Afa-systemet kollektivt försäkra oss om en ekonomisk kompensation vid sjukdom och efterföljande karensavdrag.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO skyndsamt ökar sina ansträngningar att påverka Sveriges riksdag att avskaffa karensavdraget,
- 02 att LO söker brett fackligt stöd i denna fråga med TCO och Saco och tar taten i de fackliga centralorganisationernas strävan att avskaffa karensen samt
- 03 att LO utreder möjligheten att lyfta frågan från politiken och in i vårt kollektivavtalsbaserade försäkringssystem Afa (behandlas under dagordningspunkt 14.a).

16.12

Skrota karensavdraget

Handelsanställdas förbund avd 20 Stockholm

Ingen ska behöva gå sjuk till jobbet. Ändå väljer en majoritet av LOs medlemmar att jobba trots sjukdom. De vanligaste skälen till sjuknärvaro är att folk inte har råd att stanna hemma eller inte vill lämna kollegan i sticket. Så kan vi inte ha det i ett rikt land som Sverige – avskaffa det ojämlika karensavdraget.

Om du blir sjuk ska du kunna vara hemma från jobbet. Det borde vara en självklarhet. Det är en självklarhet för många, men inte för många av oss i LO-yrken.

Handels rapport *Sjuk på jobbet*, som släpptes 13 september 2023 visar att hela sju av tio i handeln går till jobbet trots sjukdom. På hela arbetsmarknaden handlar det om runt 60 procent.

De två vanligaste anledningarna är att de inte har råd att stanna hemma och att folk inte vill belasta sina arbetskamrater. Anledningar som tyvärr är både väntade och lätta att känna igen sig i för många, inte bara bland Handels yrkesgrupper.

Sverige är det enda landet i Norden som har ett karensavdrag, ett avdrag som görs på din sjuklön när du behöver vara hemma från jobbet och detta går att ändra på. Sverige är ett land med hög välfärd som har råd att göra denna viktiga förändring.

Den ofrivilliga sjuknärvaron leder också inte alltför sällan till sjukfrånvaro för både oss själva och andra. Karensavdraget är både orättvist och ojämlikt och bidrar på sikt till ökade samhällsklyftor, ekonomisk ojämlikhet, utanförskap och fattigdom.

Ingen ska behöva gå sjuk till jobbet – det är hög tid att skrota karensavdraget!

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO med kraft intensifierar arbetet med att verka för att avskaffa det ojämlika karensavdraget.

16.13

Karensavdraget måste avskaffas

Kommunalarbetareförbundet avd Stockholms län

Många av LOs medlemmar arbetar inom kontaktyrken som innebär att man ofta utsätts för olika typer av smittor och virus. Att arbeta inom kontaktyrken gör det otroligt svårt att skydda sig mot sjukdomar och minimera risken för att själv bli sjuk. Har man otur att bli sjuk ofta slår det väldigt hårt mot individens plånbok. Det innebär att sjuknärvaron ökar då människor känner sig straffade ekonomiskt när de är hemma på grund av sjukdom.

Karensavdraget slår orimligt hårt mot anställda som exempelvis är sjukskrivna på deltid eller arbetar oregelbundet. Karensavdraget ställs inte heller i proportion till sjukfrånvarons omfattning.

Karensavdraget kom till för att minska orättvisan och se till att vi skulle få förutsägbara karensregler, dock har detta motsatt effekt.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO arbetar för att karensavdraget avskaffas i sin helhet samt

02 att LO arbetar aktivt för att möjliggöra sjukersättning från dag ett (eller två) för alla anställningsformer.

16.14

Avskaffa karensavdraget

Kommunalarbetareförbundet avd Öst

Karensavdraget behöver avskaffas för gott. Det är en klasslagstiftning. Väldigt många medlemmar inom LO-förbunden arbetar i kontaktyrken och drabbas hårt ekonomiskt när de behöver sjukskriva sig. De kan inte som många tjänstemän arbeta hemifrån och vem säkerställer när de verkligen är sjuka. I dag kan de arbeta och samtidigt använda sig av vård av barn, för att ta ett exempel.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att fortsätta driva på frågan om att ta bort karensavdraget.

16.15

Sjukförsäkring

Byggnadsarbetareförbundet region Stockholm-Gotland

LO-förbundens medlemmar drabbas av karensavdraget vid korttidssjukdom, så därför vill vi i Stockholmskretsen skrota karensavdraget vid korttidssjukdom.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för att skrota karensavdraget vid korttidssjukdom.

Utlåtande motionerna 16.6–16.10, 16.11 (att-sats 1, 2) och 16.12–16.15

16.6

01 att LO fortsätter driva frågan om att karensavdraget ska avskaffas.

16.7

01 att LO verkar för att karensdag/karensavdraget tas bort.

16.8

01 att LO verkar för ett permanent avskaffande av karensavdraget.

16.9

01 att LO verkar för att karensavdraget tas bort permanent.

16.10

01 att LO ska aktivt och offentligt opinionsbilda för att karensavdraget ska avskaffas,

02 att LO ska samarbeta med andra fackliga organisationer, politiska partier och intressegrupper för att skapa ett brett stöd för avskaffandet av karensavdraget samt

03 att LO ska utveckla och genomföra en informationskampanj för att öka medvetenheten om nackdelarna med karensavdraget och dess påverkan på arbetstagarnas ekonomiska trygghet och smittspridning på arbetsplatserna.

16.11

01 att LO skyndsamt ökar sina ansträngningar att påverka Sveriges riksdag att avskaffa karensavdraget samt

02 att LO söker brett fackligt stöd i denna fråga med TCO och Saco och tar täten i de fackliga centralorganisationernas strävan att avskaffa karensen.

16.12

01 att LO med kraft intensifierar arbetet med att verka för att avskaffa det ojämlika karensavdraget.

16.13

01 att LO arbetar för att karensavdraget avskaffas i sin helhet samt

02 att LO arbetar aktivt för att möjliggöra sjukersättning från dag ett (eller två) för alla anställningsformer.

16.14

01 *att* fortsätta driva på frågan om att ta bort karensavdraget.

16.15

01 *att* LO verkar för att skrota karensavdraget vid korttidssjukdom.

LO har tidigare ställt sig bakom att karensavdraget ska avskaffas permanent och för alla, precis som motionerna 16.6, 16.7, 16.8, 16.9, 16.10 (att-sats 1), 16.11 (att-sats 1 och 2), 16.12, 16.13 (att-sats 1), 16.14 och 16.15 anger. Frågans angelägenhet syns i antalet motioner som kommit in till kongressen. Karensavdraget är en straffavgift för svenska arbetare. Den som tvingas stanna hemma på grund av sjukdom betalar en hög självrisk – både genom sjuklönen och karensavdraget. Sjuklönen utgör 80 procent av lönen. Det är från sjuklönen som det görs ett karensavdrag motsvarande 20 procent av den sjuklön som arbetstagaren genomsnittligen beräknas få under en vecka.

Karensavdraget är en klasslagstiftning. De som har ett jobb där de kan jobba hemifrån småsjuka har då möjlighet att slippa avdraget. Att jobba småsjuk är svårare för den som behöver vara på arbetsplatsen. Skillnader i arbetsvillkor skapar alltså skilda förutsättningar att hantera sjukdom. 9 av 10 av LO-förbundens medlemmar måste utföra sitt arbete på plats. Många har inte råd att förlora en dagsinkomst och går därför till jobbet. 6 av 10 av LO-förbundens medlemmar har på grund av karensavdraget valt att gå till arbetet trots att de varit sjuka. Nära 2 av 10 av LO-förbundens medlemmar har på grund av karensavdraget i stället valt att ta semester. I diskussionen om karensavdrag pratas det om behovet av en självrisk. Men det finns redan en självrisk, i form av sjuklön. LO anser att inte hela inkomstbortfallet ersätts vid sjukdom tjänar samma syfte och sjuklönen därför är fullt tillräckligt.

Avskaffandet av karensavdraget är även viktigt för att motverka skadlig sjuknärvaro och smittspridning. En framgång för LOs påverkansarbete är att karensdagen avskaffades och ersattes med ett karensavdrag. Men fortfarande är den karenstid som finns kvar i sjukförsäkringen kontraproduktiv och skapar negativa effekter. LO har lyft frågan i olika sammanhang, bland annat för den arbetsgrupp på Socialdepartementet som har sett över karensavdraget. LO fortsätter ett gediget påverkansarbete i form av medverkan i referens- och expertgrupper och kontakter med såväl det Socialdemokratiska arbetarpartiet som med regering och riksdag. LO-styrelsen avser att fortsätta bedriva och växla upp arbetet, men anser att det inte är önskvärt att kongressen låser fast exakt hur det ska göras, som motion 16.10 föreslår i att-satserna 2 och 3 och föreslår därför att dessa avslås.

LO anser att det inte bara krävs en förändring i sjuklönelagen utan också i socialförsäkringsbalken, så att de som får ersättning från socialförsäkringen inte drabbas av den ekonomiska förlust som ett karensavdrag innebär. LOs styrelse vill därför förtydliga att ett avskaffande av karensavdraget skulle innebära att den sjuka får sjuklön eller sjukpenning från första dagen, och inte sjukersättning (tidigare förtidspension) som man kan få först efter en längre tids sjukdom, som motion 16.13 föreslår i att-sats 2. LOs styrelse föreslår därför att avslå den att-satsen.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionerna 16.6, 16.7, 16.8, 16.9, 16.10 (att-sats 1), 16.11 (att-sats 1), 16.11 (att-sats 2), 16.12, 16.13 (att-sats 1), 16.14, 16.15 samt

att avslå motionerna 16.10 (att-sats 2), 16.10 (att-sats 3), 16.13 (att-sats 2).

16.16

Sjuk- och arbetsskadeförsäkringar

Byggnadsarbetareförbundet

Försäkringskassan har stora villkor för personer som blir sjuka eller skadade och därmed inte kan utföra sitt arbete och ansöker om sjukpenning. Villkoren på den som är sjuk och ansöker om sjukpenning måste bli mildare. Ju längre en person är hemma med sjukpenning ökar kraven på hen för att få beviljad sjukpenning. Det leder ofta i sin tur till att det blir en psykisk påfrestning för den sökande då han eller hon hela tiden, inte vet om Försäkringskassan beviljar eller avslår ansökan och därmed måste gå tillbaka till sitt arbete trots sin sjukdom eller skada.

Villkoren är uppdelade i perioder bestående utav ett antal dagar tills man prövas mot hela arbetsmarknaden om man inte är arbetslös, många blir utskrivna då man efter de villkoren för att få sjukpenning bedöms mot hela arbetsmarknaden och bedöms kunna ta ett lättare arbete. Men många har fortfarande sin sjukdom eller skada som hindrar en från att kunna utföra sitt arbete även om det skulle vara "lättare" och att de har också ett fullt godkänt läkarintyg men bedöms ändå kunna ta ett lättare arbete. Detta är INTE ok!

Speciellt då Försäkringskassan och deras egna läkare sällan träffar den sökande. Trots att det ändrats lite i sjukförsäkringen senaste tiden så är grunden i försäkringen fortfarande det som Reinfeldt/Borg införde 2006. Vi behöver reformera sjukförsäkringen så att den blir helt solidarisk och utgör en trygghet för alla som är i behov av den. Det är en trygghet i vårt välfärdssamhälle, och ska vara en trygghet, att när vi blir sjuka och inte kan utföra vårt arbete, så vet vi att vi får hjälp genom sjukförsäkringen och det ska alltid vara en trygghet att veta, att vi får hjälp när vi behöver.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO jobbar för att reformera hela sjukförsäkringen till att den faktiskt sätter individen i centrum och inget trygghet som sjukförsäkringen ska vara.

16.17

Ge den sjuke upprättelse

Byggnadsarbetareförbundet

Tiotusentals svenskar har förlorat sin sjukpenning. Bakom väggarna på Försäkringskassan säger anställda att de bara följt order och gjort som regeringen ville. De försöker förstå vilket arbete handläggarna menar att de ska ta när både läkare och Arbetsförmedlingen säger att de är för sjuka för att arbeta.

Försäkringsläkaren avfärdar den sjukes läkarintyg. Utan att ens träffa den sjuka människan så dömer Försäkringskassans läkare ut och inkompetens förklarar läkaren som behandlar och bäst känner den människa de är satta att vårda. I samma stund som Försäkringskassan kasserar läkarintyget kasseras också den människa som redan är utsatt för en stark psykisk press, något som förvärrar den sjukdom eller skada som patienten har. Personer med psykiatriska diagnoser hör till dem som drabbats hårdast av Försäkringskassans hårdare linje. För patienter med psykiska sjukdomar har avslagen till exempel nästan dubblats 19 gånger efter 180 dagar sedan målet om sänkt sjuktag slogs fast.

Försäkringskassans handlägningsrutiner och krav bidrar till att knäcka redan svårt sjuka

människor. I dag finns omkring 22 000 människor som måste leva på försörjningsstöd för att de inte får sjukpenning, trots att de har läkarintyg på att de är för sjuka för att arbeta. Samtidigt som de sjuka sätter sitt hopp till sjukförsäkringen så sviks de av samhället. Det är sjukförsäkringssystemet som är sjukt. När vi blir sjuka ska vi få hjälp. I stället har vi ett sjukförsäkringssystem som gör människor fattiga och som orsakar ett stort lidande. Många drabbade hamnar i mycket svåra situationer. Försäkringskassan har inte lyssnat på dem fastän de försökt protestera. De har stånat sig blodiga mot ett repressivt system. Många inom Försäkringskassan mår inte heller bra av att behöva ge dessa avslag, för de förstår att de krossar människors liv.

Det har belagts att systemet faktiskt inte fungerar med en Försäkringskassa som på regeringens order tillämpar ett regelverk som slår ut i stället för att vara ett skyddsnät för den svaga och utsatte. Vi måste ge upprättelse åt många av dem som trots svår psykisk ohälsa och nedsatt arbetsförmåga nekats ersättning av Försäkringskassan.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO ska arbeta för att läkarintyget från den sjukes läkare ska utgöra grund för sjukersättning hos Försäkringskassan samt
- 02 att LO ska arbeta för att avskaffa Försäkringskassans system med försäkringsläkare.

16.18

Avtals- och medlemsförsäkringar

Byggnadsarbetareförbundet

Ge den sjuke upprättelse – avskaffa Försäkringskassans system med försäkringsläkare – låt läkarintyget vara grund för sjukersättning.

Tiotusentals svenskar har förlorat sin sjukpenning. Bakom väggarna på Försäkringskassan säger anställda att de bara följt order och gjort som regeringen ville. Den sjuke försöker förstå vilket arbete handläggarna menar att de ska ta när både läkare och Arbetsförmedlingen säger att de är för sjuka för att arbeta. Försäkringsläkaren avfärdar den sjukes läkarintyg. Utan att ens träffa den sjuka människan så dömer Försäkringskassans läkare ut och inkompetensförklarar den läkare som behandlar och bäst känner den människa de är satta att vårda.

I samma stund som Försäkringskassan kasserar läkarintyget kasseras också den människa som redan är utsatt för en stark psykisk press, något som förvärrar den sjukdom eller skada som patienten har.

Personer med psykiatriska diagnoser hör till dem som drabbats hårdast av Försäkringskassans hårdare linje. För patienter med psykiska sjukdomar har avslagen till exempel nästan dubbats 19 gånger efter 180 dagar sedan målet om sänkt sjuktal slogs fast.

Försäkringskassans handläggningsrutiner och krav bidrar till att knäcka redan svårt sjuka människor. I dag finns omkring 22 000 människor som måste leva på försörjningsstöd för att de inte får sjukpenning, trots att de har ett läkarintyg på att de är för sjuka för att arbeta. Samtidigt som de sjuka sätter sitt hopp till sjukförsäkringen så sviks de av samhället.

Det är sjukförsäkringssystemet som är sjukt.

När någon blir sjuk så ska den sjuke få hjälp. I stället har vi ett sjukförsäkringssystem som gör människor fattiga och som orsakar dem ett stort lidande. Många drabbade hamnar i mycket svåra situationer. Försäkringskassan har inte lyssnat på dem fastän de försökt pro-

testera. De har stängt sig blodiga mot ett repressivt system. Många inom Försäkringskassan mår inte heller bra av att behöva ge dessa avslag, då de förstår att de krossar människors liv.

Detta repressiva system har Socialdemokraterna sjösatt. Hösten 2015 presenterade den socialdemokratiskt ledda regeringen sin plan för att sänka sjukpenningtalet och rädda statsfinanserna. Trots att konsekvenserna av regeringens order blev synliga så fortsätter absurditeterna och bristerna i Försäkringskassans handläggning. Att minska sjuktalet har blivit ett överordnat mål. Att det sker på de sjukas bekostnad verkar inte spela någon roll. Denna målsättning förstärktes då Försäkringskassans uppdrag 2017, att minska sjuktalet, ledde till allt hårdare bedömningar. En förändring märks i attityden bland handläggarna som möter de sjuka. Bakom väggarna på Försäkringskassan säger anställda att de bara följer order och gjort som regeringen ville.

Det har belagts att systemet faktiskt inte fungerar med en Försäkringskassa som på regeringens order tillämpar ett regelverk som slår ut människor i stället för att vara ett skyddsnät för den svaga och utsatta. Vi måste ge upprättelse åt många av dem som trots svår psykisk ohälsa och nedsatt arbetsförmåga nekats ersättning av Försäkringskassan.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO ska arbeta för att läkarintyget från den sjukas läkare ska utgöra grund för sjukersättning hos Försäkringskassan samt
- 02 att LO ska arbeta för att avskaffa Försäkringskassans system med försäkringsläkare.

16.19

Bedömning av längre sjukskrivning

Industrifacket Metall avd 34 Borås

Vi ser i dag hur våra medlemmar har problem med Försäkringskassans hantering av längre sjukskrivningar. Läkarnas bedömningar gäller allt mindre, i stället gör Försäkringskassan egna bedömningar, trots att de inte träffat den sjukskrivne.

Ibland görs bedömningarna även av Försäkringskassans handläggare, som saknar medicinsk kompetens. Ofta är det rehabiliteringskedjans prövning mot hela arbetsmarknaden efter 180 dagars sjukskrivning som brister, där till och med sjuka i livets slutskede har blivit av med sin ersättning och hänvisats till en arbetsmarknad de är för sjuka för att delta i.

En utredning var tillsatt och skulle presenteras i juni 2023 där man skulle kolla på läkarintygets betydelse i sjukpenningärenden. Tidig höst presenterades utredningen, där man inte har konkret förslag på hur läkarens bedömning ska väga tungt. Det kommer fram brister i dagens system och förslag på fortsatt utredning inom vissa områden. Utredningen berör inte förslag om att bedömningen från behandlande läkare som träffat patienten ska gälla.

Sjukförsäkringen som vi är med och finansierar ska vi kunna förlita oss på.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO verkar för att Försäkringskassan i rehabiliteringskedjans ärenden ska följa bedömningarna från läkarna som behandlat den sjukskrivne.

16.20

Försäkringskassans roll och tillämpning av reglerna för sjukpension för äldre

Kommunalarbetareförbundet avd Mellersta Norrland

Under en lång tid har den svenska sjukförsäkringen utsatts för tuffa regler och villkor. Många individer har kommit i kläm och hamnat mellan stolarna hos olika myndigheter. Men i höstas tändes ett hopp hos många, den som fyllt 61 år ska få det lättare att få sjukersättning, den så kallade trygghetspensionen. Men politikerna glömde en stor grupp, Samhallanställda. Jobb på Samhall räknas nämligen inte som normalt förekommande arbete. I stället införs striktare regler just för Samhallanställda, trots det faktum att de som jobbar på Samhall redan har en nedsatt arbetsförmåga, som gör att många av dem inte kan få ett jobb hos en annan arbetsgivare. Eller få en mer anpassad arbetssituation än de redan har.

De nya reglerna gäller nämligen inte de som jobbat på Samhall de senaste 15 åren. Vilket många av dem med tillräckligt stora problem just har gjort.

De uttalanden som Försäkringskassan gjort i några av Samhallanställdas fall, som man kan läsa om, är härresande. De visar på okunnighet om vad en anställning på Samhall innebär, eller bakgrund till att de jobbar på Samhall. En okunnighet som inte ens borde förekomma hos myndigheter som Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

En okunnighet som inte heller borde få förekomma bland politiker på riksnivå, Samhall är trots allt ett statligt företag. Ändå glöms de bort både under utredningen och lagstiftningen.

Hur är detta ens möjligt?! Som dagens situation ser ut särbehandlas och diskrimineras Samhallanställda på ett oacceptabelt sätt. Samhallanställda hamnar i kläm mellan sina verkliga förutsättningar och Försäkringskassans orimliga krav.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO skyndsamt verkar för att påverka politikerna på riksnivå för att se över lagstiftningen och ändra denna så fort det är juridiskt möjligt,
- 02 att LO gör detta genom tvärfackligt arbete, främst i samarbete med Fastighets och Kommunal,
- 03 att LO verkar för att Försäkringskassans arbetssätt och förhållningssätt gentemot människor med funktionshinder/Samhall och liknande samt
- 04 att detta sker genom tvärfacklig och facklig-politisk samverkan.

Utlåtande motionerna 16.16–16.20

16.16

- 01 att LO jobbar för att reformera hela sjukförsäkringen till att den faktiskt sätter individen i centrum och inger den trygghet som sjukförsäkringen ska vara.

16.17

- 01 att LO ska arbeta för att läkarintyget från den sjukes läkare ska utgöra grund för sjukersättning hos Försäkringskassan samt
- 02 att LO ska arbeta för att avskaffa Försäkringskassans system med försäkringsläkare.

16.18

- 01 att LO ska arbeta för att läkarintyget från den sjukes läkare ska utgöra grund för sjukersättning hos Försäkringskassan samt
- 02 att LO ska arbeta för att avskaffa Försäkringskassans system med försäkringsläkare.

16.19

- 01 att LO verkar för att Försäkringskassan i rehabiliteringskedjans ärenden ska följa bedömningarna från läkarna som behandlat den sjukskrivne.

16.20

- 01 att LO skyndsamt verkar för att påverka politikerna på riksnivå för att se över lagstiftningen och ändra denna så fort det är juridiskt möjligt,
- 02 att LO gör detta genom tvärfackligt arbete, främst i samarbete med Fastighets och Kommunal,
- 03 att LO verkar för att Försäkringskassans arbetssätt och förhållningssätt gentemot människor med funktionshinder/Samhall och liknande samt
- 04 att detta sker genom tvärfacklig och facklig-politisk samverkan.

Sjukförsäkringen ska ge ett fullgott inkomstskydd vid sjukdom som sätter ned arbetsförmågan. Alla som arbetar bidrar till försäkringen, och har samma rätt till ersättning vid sjukdom. När den stora majoriteten medborgare har sin inkomst försäkrad i samma sjukförsäkring fungerar den som en riskutjämning. Vi måste kunna lita på att den trygghet vi betalt för, via sjukförsäkringsavgiften, verkligen finns där den dagen vi behöver den. Den som blir sjuk och inte kan arbeta ska inte bli fattig. Man ska få det stöd man behöver. Rehabiliteringen under den tid det tar att komma tillbaka till arbete måste stärkas. Motionerna 16.16, 16.17, 16.18, 16.19 och 16.20 handlar om att reformera sjukförsäkringen genom att sätta individen i centrum, att läkarintyget ska utgöra grunden och att även Samhallanställda ska innefattas av den så kallade trygghetspensionen.

2008 infördes den så kallade rehabiliteringskedjan där vilka arbetsuppgifter arbetsförmågan bedöms mot ändras vid fasta tidpunkter. De brister och missförhållanden som skapades vid det nyliberala systemskiftet 2008 finns till stor del kvar. Bakgrunden till att rehabiliteringskedjan infördes var att den enskilde skulle ges möjlighet att ställa om till annat arbete. I praktiken har dock rehabiliteringskedjan inneburit alltför snäva och stelbenta tidsgränser för bedömningen och att rätten till ersättning har ifrågasatts under pågående sjukperiod. Som en konsekvens har många sjukskrivna blivit utförsäkrade. Tidsgränserna behöver i stället omvandlas till stödjepunkter där den enskilde rustas med tydliga rehabiliteringsrättigheter. Det behöver även skapas en rimligare balans i kravställandet mellan de olika aktörerna i sjukskrivningsprocessen. Kraven kan inte ensidigt träffa den enskilde, utan bör i högre grad ställas mot de aktörer som kan leverera rehabilitering som möjliggör återgång i arbete. Vilket främst är arbetsgivaren därefter hälso- och sjukvården.

LO arbetar för att reformera hela sjukförsäkringen så att den sätter individen i centrum och inger den trygghet som sjukförsäkringen ska ge, precis som motion 16.16 anger. LO lyfter ständigt fram det här i det externa påverkansarbetet, såväl gentemot det Socialdemokratiska arbetarpartiet som gentemot regering och riksdag, samt på andra sätt såsom texter i olika former och medverkan i referens- och expertgrupper.

Ett antal lagändringar med positiva effekter och höjningar av ersättningsnivåer har skett under perioden 2020–2022. Den enskilde får mer tid att fullfölja sin rehabilitering och har större möjlighet att i första hand återgå till arbete hos den egna arbetsgivaren. Behovsanställda har fått ett bättre skydd, människor nära

pensionsåldern behöver inte ställa om till annat arbete och inkomsttalen har höjts. Det här är förbättringar i lagstiftningen som LO arbetat för att driva på. Men det är inte tillräckligt. Det krävs fortfarande omfattande förändringar innan det går att säga att Sverige har en rimlig och mänsklig sjukförsäkring.

Det finns fortfarande brister i själva lagstiftningen och Försäkringskassans tillämpning av lagen, vilket motionerna 16.17, 16.18 och 16.19 lyfter. LOs styrelses uppfattning är att den behandlande läkarens roll och status i sjukskrivningsprocessen ska stärkas och att den behandlande läkares bedömning i dag väger för lätt. Sjukskrivningen, och rätten till sjukpenning (inte sjukersättning det vill säga tidigare förtidspension), ska utgå från en realistisk arbetsförmågebedömning. Försäkringskassan ska väga in att individer har en varierande omställningsförmåga beroende på utbildning, bosättningsförhållande och ålder. Omställningskraven behöver vara realistiska och föregås av individuellt anpassat omställningsstöd. Den enskilde ska fullt ut vara försäkrad i befintligt skick och i relation till faktiskt existerande arbeten. Det behöver dock finnas möjligheter för Försäkringskassan att underkänna oriktiga underlag. Det är inte så enkelt som att säga att den behandlande läkaren ska avgöra rätten till sjukpenning. Det behöver finnas någon form av kontrollfunktion. LOs styrelse anser att brott mot välfärdssystemen riskerar att urholka tilliten till systemen och hota förtroendet för välfärdssamhället. För att upprätthålla legitimiteten och för att uppfattas som trovärdiga och rättvisa krävs att rätt ersättning kommer rätt person till del. Det är av yttersta vikt att våra gemensamma transfereringssystem används till det de är avsedda för. LOs styrelse föreslår därför att avslå motionerna 16.17, 16.18 och 16.19.

Det är svårt att få sjukersättning (tidigare förtidspension) för personer som på grund av skada, sjukdom eller funktionsnedsättning troligen aldrig kommer att kunna arbeta heltid. Regelverket behöver bättre anpassas till den faktiska situationen som många av dem som drabbats av långvarig sjukdom befinner sig i. Bedömning av arbetsförmågan behöver vara samma som i bedömningen av rätten till sjukpenning. Dessutom behöver kravet på att arbetsförmågan ska vara "stadigvarande nedsatt" ändras till "under överskådlig tid" eftersom det uppstår problem för läkaren att göra en prognos för all framtid.

I september 2022 infördes den så kallade trygghetspensionen för att öka den ekonomiska tryggheten för personer som har slitit ut sig under sitt arbetsliv och som annars kan tvingas ta ut ålderspension tidigt med lägre pension som resultat. Arbetsförmågan ska bedömas mot normalt förekommande arbeten som personen har erfarenhet av under de senaste femton åren, eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne. En grupp som har kommit i kläm, vilket motion 16.20 lyfter, är de som är anställda på Samhall. Eftersom villkoret är att man ska ha erfarenhet av normalt förekommande arbete omfattas inte Samhallanställda av bestämmelserna om trygghetspensionen. LOs styrelse anser att det här är oacceptabelt och snarast behöver åtgärdas i regelverket. Det skulle ha förutsättningar att leda till ett ändrat arbetssätt och förhållningssätt från Försäkringskassan. Även om texten i motionen har en rimlig inriktning är att-satserna i motionen skrivna på ett sådant sätt att det är svårt att ta ställning till dem. LOs styrelses uppfattning är att det inte är önskvärt att kongressen beslutar vilka förbund som ska samarbeta i vilka frågor, eller besluta vilket förhållningssätt Försäkringskassan ska ha. LOs styrelse föreslår därför att motion 16.20 avslås i sin helhet.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionen 16.16 samt

att avslå motionerna 16.17, 16.18, 16.19, 16.20.

16.c Pensioner

16.21

Dagens pensionssystem missgynnar arbetare

Byggnadsarbetareförbundet

Dagens pensionssystem missgynnar arbetare och gynnar högutbildade. För många räcker inte ett helt arbetsliv för en anständig pension. Nu är det dags att reformera det orättfärdiga systemet.

Det nuvarande pensionssystemet ger oerhört låga pensioner. Enligt beräkningar får en kommunalarbetare 46,8 procent av sin slutlön i pension. En industriarbetare får motsvarande 47,4 procent. För att inte riskera fattigdom, brukar en pensionsnivå på 60–70 procent av slutlönen anses nödvändig. Även med inräknad tjänstepension ligger många arbetaryrken långt under detta. Följden blir att bostadstillägg blir helt nödvändigt för att dryga ut pensionen, något som inte är möjligt för den som har tillgångar över 100 000 kronor. När övergången från ATP-systemet till det nuvarande pensionssystemet skedde utlovades att två procents lönetillväxt skulle ge en likvärdig pensionsnivå i det nya systemet.

När det inte visade sig räcka räknades det ut att ett 42-årigt yrkesliv skulle ge motsvarande nivå. Nu har även detta visat sig otillräckligt. Konsekvensen blir att för många arbetare räcker inte ett helt yrkesliv för en anständig pension. Siffrorna i det orange kuvertet visar att det inte lönar sig att arbeta om arbetslivet slutar innan man närmar sig 70-årsåldern.

Det nuvarande pensionssystemet omfördelar från lågavlönade till höginkomsttagare. Ju längre man betalar in avgifter desto mer pension får man när man går i pension. Kan man jobba länge premieras man. Kan man det inte på grund av tunga arbetsuppgifter finns det ingen kompensation. Men pensionssystemet tar ingen hänsyn till att klyftorna i utbildning och inkomst även skapar klyftor i medellivslängd. Vi kan visa hur dagens beräkningssätt på ett absurt sätt missgynnar arbetare och gynnar högutbildade. Genom att lågutbildade dör tidigare, men pensionerna sänks när den genomsnittliga livslängden stiger, straffas arbetargrupper som inte lever lika länge med sänkta pensioner.

Vi har i dag ett offentligt pensionssystem som systematiskt omfördelar resurser från lågutbildade arbetare, deltidsarbetande, långtidssjukskrivna och invandrare. Dessa grupper har ingen möjlighet att förbättra sin situation inom systemet utan får förlita sig på bostadstillägg och garantipensioner för att dryga ut inkomsten. I stället gynnas högutbildade som lever länge och har arbeten där yrkeslivet lättare kan förlängas till 70-årsåldern. Detta är grupper som dessutom har en god tjänstepension och ofta eget sparande. Mycket riktigt har också risken för fattigdom ökat hos den äldre delen av befolkningen. Bland kvinnor över 75 år löper nästan 35 procent risk för fattigdom. Det är en ökning med nästan 30 procent sedan 2004. Extremt låga pensionsnivåer har blivit ett nytt normalläge. Vi är därmed tillbaka i den fattigdomsproblematik som rådde innan ATP infördes.

Det nuvarande pensionssystemet saknar demokratisk legitimitet. Det märks tydligt att det nuvarande pensionssystemet tillkom i en kris. Rädslan för att det gamla systemet skulle kollapsa i början av 1990-talet präglar hela utformningen. Från den så kallade bromsen till ökad fokusering på privata lösningar. Det gemensamma ansvaret har tryckts tillbaka till för-

mån för en falsk känsla av ekonomisk stabilitet. Ett av de större problemen med pensionsöverenskommelsen är att reformerna aldrig prövades i något allmänt val.

Överenskommelsen är en konstruktion som saknar väljarförankring och lösningen med en pensionsgrupp som står över partipolitiken hindrar nödvändiga reformer. Att systemet inte blivit föremål för allmän debatt i någon större utsträckning gör det sårbart för legitimitetsproblem. Hur ska medborgarna kunna lita på ett system de har så lite insyn i och inte fått ta ställning till? En av de viktigaste anledningarna till att vi som röstar, arbetar och betalar skatt överlämnar makt och ansvar till politiker är att de ska trygga vår välfärd på ett sätt som kommer alla till del. Om de allmänna pensionerna upprätthöll levnadsstandarden för det stora flertalet hade demokratiunderskottet varit en underordnad fråga. Men det växer i relevans i takt med pensionernas gradvisa försämring.

I dag är det uppenbart att konsekvenserna inte är acceptabla. Om 1990-talets fråga var om vi hade råd med bra pensioner måste dagens fråga vara om vi har råd med dåliga pensioner. När den tidigare socialdemokratiske statsministern Göran Persson intervjuades (SvD 7 maj 2017) sa han: "Vi har skapat världens bästa pensionssystem men med den lilla defekten att det ger för små pensioner. Många människor, som arbetat hela livet, kommer tycka att de har blivit fattiga".

Miljontals hårt arbetande människor i Sverige kommer efter avslutat arbetsliv att få känna in på bara huden hur ålderdomen förvandlas till en lång period av mycket låga inkomster och fattigdom. Oron för hur man ska klara sig på ålderns höst sprider sig uppåt även bland tjänstemän och välbeställda grupper. En sådan oro, parad med stor ojämlikhet, spränger sönder förutsättningarna för den generella välfärdspolitik. Framför allt är denna destruktiva svångremspolitik helt onödig. Sverige har aldrig varit rikare och statsfinanserna aldrig starkare. Men vi fördelar inte längre våra rikedomar rättvist och det hotar hela fundamentet för vår samhällsmodell, precis som det eroderar stödet för arbetarrörelsen.

Byggnads har tagit fram ett förslag på justeringar i pensionssystemet som vi kallar Knegarpension. Vi är händerna som bygger Sverige. Efter ett helt arbetsliv förtjänar vi en rättvis pension. Så är det inte i dag. Sveriges pensionssystem är felbyggt i grunden, och straffar oss med tunga jobb. Nu kräver vi en förändring av pensionssystemet som tar hänsyn till oss knegare. Det har vi förtjänat och det är inte mer än rättvist.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO blir en aktiv part i striden för ett pensionssystem som tryggar en god framtid och levnadsstandard för pensionärerna.

16.22

Pension

Byggnadsarbetareförbundet

Det är viktigt att få en pension som man kan leva på. Alla borde ha en högre grundpension. Sammantaget behöver pensionen uppgå till minst 70 procent av den inkomst man har haft som yrkesverksam. I dag avsätts 16 procent till inkomstpension och 4,5 procent till tjänstepension. Därtill kommer det i vissa fall ett tillägg beroende på vilket kollektivavtalsområde man tillhör.

Både procentsatsen till inkomstpension och till tjänstepension behöver höjas för att uppnå önskade 70 procent, så att man får dräglig pension att leva på och en värdig ålderdom.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO agerar för att avsättningen till inkomstpensionen höjs samt

02 att LO agerar för att avsättningen till tjänstepension höjs (behandlas under dagordningspunkt 14.e).

16.23

Högre sammanlagd pension

Industrifacket Metall avd 15 Stockholms län

I dag är det väldigt många medlemmar, både inom Samhall och i andra låglöneförbund, som inte kan klara sig på sin pension utan att söka bidrag. Det kan bero på att man inte har arbetat så många år i Sverige, men även de som arbetat här större delen av sitt arbetsliv får det svårt att klara sig på den pension man får om man har en slutlön på endast 24 000 kronor/månad.

Detta beror på att den allmänna pensionen ger mindre än 50 procent av den lön man har vid pensioneringen. Till detta kommer tjänstepensionen, men i bästa fall kan den tillsammans med allmän pension ge en sammanlagd pension på cirka 60 procent av lönen för lågavlönade.

Det säger sig självt att det inte går att klara sig på en så låg pension, som ligger långt under lägstalönerna i kollektivavtalen. Även lågavlönade har kostnader för boende, mat och andra livsnödvändigheter. Det är heller inte rimligt att skillnaden i sammanlagd pension mellan en som arbetat i ett låglöneyrke hela livet och en som inte arbetat alls blir knappt märkbar när eventuella bidrag som bostadsbidrag och äldreförsörjningsstöd betalats ut.

Efter ett långt och ofta slitsamt arbetsliv måste pensionen vara på en sådan nivå att den går att leva på utan att behöva ansöka om bidrag, vilket ofta kan ses som förnedrande.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för att nivån på den sammanlagda pensionen ska uppgå till minst 80 procent av lönen, i stället för dagens 60 procent.

16.24

Renovera pensionssystemet

Industrifacket Metall avd 2 Norrbotten

Det allmänna pensionssystemet har stora brister.

Vi har under många år både hört och sett prognoser i nyhetssändningar från LO och nu senast från Folksam som var och en visar hur varje kommande generation av nya blivande pensionärer går en allt fattigare vardag till mötes. Hur nivån för den allmänna pensionen varje år sjunker i förhållande till den slutlön man hade.

Tilltron till våra gemensamma välfärdsystem, inklusive pensionssystemet, till viljan att vara med och betala till dessa, bygger på att de också levererar till individen den dagen man behöver dem.

Inom LO-kollektivet är det långt ifrån alla grupper som har de ekonomiska möjligheterna att själva kompensera bristerna i det gemensamma systemet med ett större eget sparande. Därför är det så viktigt att den allmänna pensionen levererar en dräglig grund för den stora massan.

De politiska lösningarna fram till dags datum har alltid handlat om att vi ska arbeta längre. Samtidigt vet vi att medlemmarna i LO-förbunden redan i dag har svårt att nå 65 års ålder inom yrket.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO kraftfullt verkar för en renovering av pensionssystemet i form av en ökad avsättning till allmänna pensionen.

16.25

Dags att införa en svensk Arnepension

Handelsanställdas förbund

Sedan 1990-talet har möjligheten att gå i pension i förtid för den som slitit ut sig under arbetslivet försvårats. Flera och stegvisa åtstramningar har lett till att Sverige har OECDs strängaste system för förtidspensionering.

Samtidigt har åldersgränsen för inkomstgrundad pension höjts. I år (2023) höjdes gränsen från 62 år till 63 år, medan gränsen för garantipension höjts till 66 år. För framtida generationer ligger gränsen för allmän pension på 68 år men kan komma att höjas ytterligare. De bakomliggande argumenten handlar om att mer pengar behöver tillföras pensionssystemet och att vi blir friskare och lever längre.

Detta gäller dock långt ifrån alla löntagargrupper. Ojämligheten i hälsa och medellivslängd skiljer sig kraftigt åt mellan akademiker och arbetare. Arbetare lämnar arbetslivet i genomsnitt vid 63,5 års ålder, vilket med dagens regler innebär en låg pension. Grundproblemet handlar om en ojämlig arbetsmarknad, där ett mer rättvist pensionssystem inte kommer komma till rätta med att människor blir utslitna på sina arbeten. Ett rättvist pensionssystem kan dock se till att människor som arbetat länge och slitit ut sig får en chans att vila och få en värdig pension.

Steg har tagits i rätt riktning. Den tidigare socialdemokratiska regeringen införde ”trygghetspension för utslitna” vilket gjort att antalet äldre som beviljats sjukersättning ökat. Det handlar om människor som slitit ut sig på sitt arbete och nu får ersättning av en välfärd som

tidigare skulle vänt dem ryggen. Här finns dock mer att utveckla så att ett längre arbetsliv går att kombineras med ökade möjligheter att gå i pension tidigare.

I Danmark finns ett mer utvecklat system som kallas Arnepension. Det riktar sig till de som har arbetat länge och slitit ut sig, och gör det möjligt att som mest gå i pension tre år före den ordinarie pensionsåldern. Det danska systemet gör att pensionen kan tas ut ett år i förtid för den pensionär som har arbetat i 42 år, två år i förtid för den som arbetat i 43 år och tre år i förtid efter 44 års arbete. Det är ett mer rättvist system än det svenska, då människor som jobbar länge också har möjligheten att gå i pension tidigare. Detta utan att gå igenom Försäkringskassans krav på nedsatt arbetsförmåga och att testats mot tidigare arbeten.

Ett liknande system i Sverige vore ett erkännande för den insats arbetande människor gjort i Sverige, och ett erkännande av den orättvisa som råder på arbetsmarknaden där vissa grupper i större utsträckning kan räkna med ett långt och friskt arbetsliv än andra. Det är inte rimligt i ett land som Sverige att ha ett pensionssystem som förstärker klasskillnaderna i vårt land.

Det är dags att Sverige lär sig av sin granne i söder och inför en svensk Arnepension.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO ska verka för en svensk Arnepension där arbetare med långt yrkesliv får möjligheten att gå i pension tidigare,
- 02 att LO ska verka för att tid med deltidsarbete och föräldraledighet ska räknas till kvalificering för Arnepension samt
- 03 att LO ska verka för att begränsade perioder med a-kassa och sjukpenning ska räknas till kvalificering för Arnepension.

16.26

Förändringar i pensionssystemet

Industrifacket Metall avd 6 Mellersta Norrland

Pensionsgruppen var överens om förändringar i pensionssystemet. I korthet innehöll överenskommelsen följande:

- Förstärkning av grundskydd.
- Skärpta krav på förvaltad kapital i valbara fonder på fondtorget. Dagens öppna fondtorg med fri anslutning bör ersättas med ett upphandlat professionellt fondtorg. En ny huvudman, som inte ska styras politiskt, ska ansvara för att handla upp fonder. Det konstateras dock att det fortsatt är svåröverblickbart och svårkontrollerat med den stora mängd fonder som finns på fondtorget, och att det kommer att behövas ett andra steg med strukturella åtgärder.
- Lägsta uttagsåldern för allmän pension höjs från 61 till 62 år från 2020 och till 63 år 2023.
- Därefter införs riktålder som ska anpassa det kringliggande offentliga trygghetssystemet utifrån ett längre arbetsliv. Riktåldern är rent praktiskt kopplad till den åldersgräns som gäller för garantipension.
- En särskild undantagsregel införs för personer med ett långt arbetsliv. Personer med minst 44 år i arbetslivet ska även framöver fortsatt ges rätt till garantipension från 65 års ålder.
- LAS-åldern höjs stegvis från 67 till 68 år från och med 2020 och till 69 år från och med 2023.
- Långsiktigt arbete för att åstadkomma jämställda pensioner.

- Avdragsreglerna för tjänstepensioner ska ses över med ändringar i inkomstskattelagen. Översynen ska omfatta lägsta uttagsålder, avdragsrättens storlek, utbetalningstidens längd, möjligheten att göra uppehåll i pensionsutbetalningarna och förlänga utbetalningstiden efter att pension börjat betalas ut och möjligheten att tjäna in pensionsrätt efter 65 år.

Härutöver nämns arbete med avsiktsförklaringen tillsammans med arbetsmarknadens parter. För att åstadkomma ett längre och mer hållbart arbetsliv samt mer jämställda pensioner nämns behov av arbetsmiljörelaterade åtgärder, förbättrade möjligheter till vidareutbildning och karriärväxling, underlätta ett tidigare arbetsmarknadsinträde och motverkande av åldersdiskriminering. Ett särskilt partsråd kopplat till pensionsgruppen ska därför inrättas.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO verkar för att de med ett långt arbetsliv ska få möjlighet att ges garantipension tidigare än vad som gäller nu.**

Utlåtande motionerna 16.21, 16.22 (att-sats 1), 16.23–16.26 samt 14.70 (att-sats 1, 2)

16.21

- 01 att LO blir en aktiv part i striden för ett pensionssystem som tryggar en god framtid och levnadsstandard för pensionärerna.**

16.22

- 01 att LO agerar för att avsättningen till inkomstpensionen höjs.**

16.23

- 01 att LO verkar för att nivån på den sammanlagda pensionen ska uppgå till minst 80 procent av lönen, i stället för dagens 60 procent.**

16.24

- 01 att LO kraftfullt verkar för en renovering av pensionssystemet i form av en ökad avsättning till allmänna pensionen.**

16.25

- 01 att LO ska verka för en svensk Arnepension där arbetare med långt yrkesliv får möjligheten att gå i pension tidigare,**
- 02 att LO ska verka för att tid med deltidsarbete och föräldradidighet ska räknas till kvalificering för Arnepension samt**
- 03 att LO ska verka för att begränsade perioder med a-kassa och sjukpenning ska räknas till kvalificering för Arnepension.**

16.26

01 *att* LO verkar för att de med ett långt arbetsliv ska få möjlighet att ges garantipension tidigare än vad som gäller nu.

14.70

01 *att* LO jobbar för att en "Knegarpension" ska införas som medger att arbetstagare oavsett ålder som vill eller behöver kan gå i pension efter att hen arbetat i fyrtiofem år (behandlas under dagordningspunkt 16.c) samt

02 *att* LO inom begreppet "Knegarpension" driver kravet på att sjukskrivning, arbetslöshet, föräldraledighet liksom omskolningsstudier inom de fyrtiofem åren inkluderas och gäller som arbetad tid (behandlas under dagordningspunkt 16.c).

Den allmänna pensionen är en mycket viktig fråga för LO. Pensionen är den uppskjutna lön vi ska leva av när vi blir gamla. Det placerar den allmänna pensionen och avtalspensionen bland de kärnfackliga frågorna. Motionerna på detta område pekar tillsammans på två övergripande och fundamentala problem. Den allmänna pensionen ger inte de inkomster på ålderdomen som vi behöver och hade förväntat oss. Inkomsterna på ålderdomen är inte tillräckligt väl försäkrade om vi drabbas av någonting som sätter ner arbetsförmågan innan vi hade tänkt att gå i pension, vilket är en risk särskilt i slitsamma LO-yrken.

Den allmänna pensionen ska ge ett inkomstskydd

Pensionssystemet behöver renoveras. Det är styrelsens avsikt att LO ska vara en aktiv part i striden för ett pensionssystem som tryggar en god framtid och levnadsstandard för pensionärerna. Styrelsen föreslår därför att kongressen bifaller motion 16.21.

Vilka krav vi ska ställa för att nå dit har analyserats under kongressperioden. En utgångspunkt för analysen, fastslagen av styrelsen i rapporten *Starkare inkomstskydd i pensionssystemet*, har varit att livsinkomsten ska vara pensionsgrundande. Livsinkomstprincipen medför att de skillnader som finns mellan olika individer under yrkeslivet kommer att ge skillnader i pension. Det innebär att LO inte förespråkar ett pensionssystem som skapar långtgående ekonomisk jämlikhet mellan pensionärer men ett som begränsar inkomstskillnaderna mellan pensionärer och sysselsatta. I rapporten fastslås också att en pensionsordning som både tillgodoser behovet av inkomsttrygghet i breda grupper och behovet av inkomster på ålderdomen hos dem som har haft små arbetsinkomster har bättre förutsättningar att bli stabil än en som bara tillgodoser behoven hos dem med små inkomster. I samma rapport fastslås att inkomstskyddet behöver bli bättre i situationer då man inte har möjlighet att arbeta.

Detta är inte nya ställningstaganden. Det var LO som under 1940- och 50-talen var pådrivande för att det skulle införas inkomstrelaterade tjänstepensioner i det statliga pensionssystemet. På så sätt kunde arbetarna få samma sociala förmån som arbetsgivarna redan hade givit till tjänstemännen. När socialdemokratin hade övertygats kunde den allmänna tilläggs pensionen (ATP) införas år 1960 efter en lång politisk strid. ATP-systemet är under utfasning sedan det nya pensionssystemet började fasa in under 1990-talet.

När det nuvarande pensionssystemet skapades ställde sig LO bakom livsinkomstprincipen under förutsättning att den kompletteras med fördelningspolitiska inslag så att den som på grund av sjukdom, arbetslöshet, förtidspension och så vidare får lägre livsinkomst inte också drabbas av en lägre ålderspension.

Pensionerna blir för låga

Det står nu klart att den allmänna pensionen blir otillräcklig i förhållande till vad som förespeglades när det nya pensionssystemet sjösattes – att den allmänna pensionen skulle bli omkring 60 procent av lönen efter drygt 40 års arbete. I dag blir den inkomstgrundade pensionen bara drygt halva lönen för den som går i pension vid 65 års ålder efter ett riktigt långt arbetsliv. Den andelen förväntas sjunka ner mot 40 procent för dem som i dag är barn. Ett långt arbetsliv med arbete fram till pensionssystemets riktålder kommer inte att räcka för en bra inkomstgrundad pension, vilket framgår av analysen i rapporten *Starkare inkomstskydd i pensionssystemet*.

Målet som antogs i våra *Gemensamma långsiktiga mål för tre kongressperioder* bör enligt styrelsen ligga fast. Det innebär att utfallet för arbetare ska bli en allmän pension motsvarande minst 62 procent av slutlönen och en avtalspension som motsvarar minst 10 procent, vilket skulle ge en kompensationsgrad om minst 72 procent i den sammanlagda pensionen. Det är ett ambitiöst mål som kommer att ta stora resurser i anspråk. Att sätta målet mycket högre än så skulle inte vara rätt prioritering. Styrelsen föreslår därför att kongressen avslår motion 16.23 som föreslår att LO ska verka för att nivån på den sammanlagda pensionen ska uppgå till minst 80 procent av lönen.

Pension är uppskjuten lön och en förutsättning för inkomsttryggheten i pensionssystemet är att pensionen huvudsakligen betalas av vars och ens egna inbetalningar. Ska pensionerna bli bra måste vi därför sätta av betydande summor till det medan vi arbetar.

För att målet ska kunna nås måste avgifterna till den allmänna pensionen höjas. Även om det också skulle införas en regelstyrd överskottsutdelning (så kallad gas) i pensionssystemet behöver pensionsavgifterna höjas med flera procentenheter, vilket är en av styrelsens slutsatser i rapporten *Starkare inkomstskydd i pensionssystemet*. Styrelsen föreslår därför att kongressen bifaller första att-satsen i motion 16.22 liksom motion 16.24. Avgiftshöjningen kan med fördel finansieras genom en sänkning av den allmänna löneavgiften.

Det är inte bara de val vi själva gör på arbetsmarknaden som påverkar våra pensioner. Hur arbetsmarknaden, ekonomin och även kapitalmarknaden utvecklas i stort har också stor betydelse. Det innebär att det finns en stor osäkerhet om hur stora pensionerna kommer att bli i framtiden och det går inte att en gång för alla bestämma vilken avgiftsnivå som är den evigt hållbara. Styrelsen anser därför att pensionssystemet behöver avstämningspunkter där avgiftsnivån kalibreras. Det är en viktig slutsats i rapporten *Starkare inkomstskydd i pensionssystemet* och det är hög tid för en sådan avstämningspunkt nu. Arbetsmarknadens parter ska självfallet inkluderas i en sådan avstämningspunkt.

Den allmänna pensionen är en inkomstförsäkring med vissa utjämnande inslag. De utjämnande inslagen är förhållandevis enkla och består av garantipensionen och ett tak för hur höga årsinkomster som ger pensionsrätt.

Styrelsen instämmer i det som skrivs i motion 16.23 om att det inte är rimligt att skillnaden i sammanlagd pension mellan en som har arbetat i ett låglöneyrke hela livet och en som inte arbetat alls knappt blir märkbar. Att skillnaden blir liten beror på att den inkomstgrundade pensionen kompletteras med ett grundskydd för personer som inte har tjänat in någon, eller bara en låg, inkomstgrundad pension. Garantipensionen är den viktigaste delen av grundskyddet. Den fyller ut den inkomstgrundade pensionen för alla som har bott i Sverige i 40 år mellan 16 och 64 års ålder så att pensionen som lägst blir 11 603 kronor i månaden för ensamstående och 10 505 kronor i månaden för gifta. Den trappas av på ett sätt som gör att det lönar sig något att ha arbetat även för de flesta med låga pensioner. Man kan därför få ett visst tillskott från garantipensionen även om man har tjänat in en inkomstgrundad pension som är högre än garantipensionens lägstanivå. Andra delar av grundskyddet – bostadstillägget och äldreförsörjningsstödet – är ännu mer utjämnande. Det under-

stryker, enligt styrelsen, behovet av att höja den inkomstgrundade allmänna pensionen.

Hur pensionssystemet är utformat i förhållande till socialförsäkringarnas och a-kassans regelverk påverkar även det inkomstskillnaderna mellan pensionärer. Detta är en viktig utgångspunkt för de problem som behandlas i motion 16.25.

Vi lever olika länge

Alla i en årskull får sina pensioner beräknade som om de skulle leva lika länge. Det gynnar dem som förväntas leva längre jämfört med hur det skulle vara om pensionerna i stället beräknades utifrån den förväntade livslängden i olika grupper. I dag gynnas exempelvis kvinnor framför män och de med lång utbildning gynnas framför dem med kort utbildning.

Om vi tar utbildning som en fingervisning om klass så ser vi nu hur pensionerna för arbetare pressas ned av livslängder som ökar mer bland tjänstemännen. Den förväntade livslängden bland 65-åriga män med eftergymnasial utbildning har exempelvis ökat med 2,7 år under 2000-talet, medan den bara ökade med 1 år bland kvinnor med gymnasial utbildning och 0,6 år bland kvinnor utan gymnasieutbildning. 65-åriga akademiker-män har därmed fått längre förväntad livslängd än 65-åriga arbetarkvinnor. Så var det inte för 20 år sedan. Den ojämlikhet i hälsa och medellivslängd, som motion 16.25 pekar på, har betydelse för pensionerna.

Det är viktigt att komma ihåg att dagens skillnader i livslängd inte nödvändigtvis är morgondagens. Pensionssystemets regelverk som ska fungera i många decennier kan därför inte utformas enbart med utgångspunkt i hur det har varit. Exempelvis ser jobben inom industrin ofta mycket annorlunda ut för dem som börjar arbeta där i dag, jämfört med hur det såg ut när dagens nyblivna pensionärer började arbeta. Detta bör ha betydelse för hälsa och livslängd. Det finns också sektorer som inte har genomgått lika stora förändringar. Arbetsmiljöexperter lyfter fram arbetsrelaterad stress som en riskfaktor som kan leda till fler dödsfall i framtiden. Kvinnor är i dag mer utsatta för arbetsrelaterad stress än män. Där arbetsmiljön är dålig måste den gå att förändra – därför att effekterna av en dålig arbetsmiljö påverkar hela livet, inte bara ålderdomen.

Det finns också en så kallad förskottsränta i pensionssystemet som gör att inkomstpensionen blir lägre från början och sedan räknas upp långsammare under pensionärlivet. Det gynnar dem som lever kortare framför dem som lever längre.

Livet sliter olika

Den ojämlikhet i hälsa som uppstår i arbetslivet kan inte lösas enbart inom ramen för pensionssystemet. LO måste kräva av regering och riksdag att de ser till helheten och fattar beslut som gör pensionssystemet rimligt för arbetare. Styrelsen anser att det då ligger närmast till hands att se till hur andra delar av socialförsäkringssystemet kompletterar pensionen. Om inte sjukförsäkringen och möjligheterna att få sjukersättning ger ett pålitligt skydd fortplantar sig orättvisor under arbetslivet in i pensionärlivet.

Inkomstskyddet behöver också bli bättre för dem som faktiskt får ersättning från sjukförsäkringen eller arbetslöshetsförsäkringen, vilket skulle ha betydelse för de problem som behandlas i motion 16.25. LO har, exempelvis i rapporten *Starkare inkomstskydd i pensionssystemet* och remissyttrandet över Ds 2019:2 *Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem* tagit ställning för att de bakomliggande inkomster som ligger till grund för a-kasseersättning, sjukpenning och liknande ersättningar också ska ligga till grund för pensionen. Då skulle perioder av sjukdom och arbetslöshet inte sätta avtryck i pensionen. Dessutom måste man kunna lita på att man får den hjälp man behöver att komma tillbaka i arbete om man drabbas av sjukdom eller arbetslöshet.

Styrelsen anser att det fortfarande borde gå att ta ut garantipension från 65 års ålder och allmän inkomstgrundad pension från 61 års ålder. Det är för stora skillnader i möjligheterna att arbeta fram till 66 års ålder och enbart höjda åldersgränser gör det inte möjligt att arbeta längre. Höjda åldersgränser borde ha föregåtts av åtgärder som ger bättre arbetsmiljöförhållanden, fler heltidsanställningar, färre visstidsanställningar, bättre möjligheter till omställning och mindre inkomstskillnader, vilket har påtalats åtskilliga gånger bland annat i rapporten *Starkare inkomstskydd i pensionssystemet* och remissyttrandet över Ds 2019:2 *Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem*. Styrelsen föreslår att kongressen bifaller motion 16.26 som föreslår att LO verkar för att de med ett långt arbetsliv ska få möjlighet att ges garantipension tidigare än vad som gäller nu.

Motion 16.25 tar upp att ett rättvist pensionssystem ska se till att människor som har arbetat länge och slitit ut sig får en chans att vila och få en värdig pension, vilket styrelsen instämmer i. En viktig förutsättning för detta är att pensionssystemet samspelar med andra trygghetssystem så att ingen tvingas gå i förtida pension för att hen är för utsliten för att kunna arbeta och så att även pensionen är skyddad om man drabbas av nedsatt arbetsförmåga under arbetslivet. Bristerna i inkomstryggheten som gör att pensionerna blir låga för dem som drabbas av nedsatt arbetsförmåga är ett allvarligt problem. Att de allmänna pensionerna blir alldeles för låga efter långa arbetsliv är ett annat stort problem. Dessa problem behöver lösas var för sig.

Den så kallade trygghetspensionen inom sjukförsäkringen som tillåter att arbetsförmågan från 61 års ålder bara bedöms mot arbeten som man har erfarenhet av eller har blivit erbjuden, ger viss trygghet. Men den är inte tillräckligt träffsäker. Omställningsförmågan varierar bland dem som kan behöva sjukersättning och under hela arbetslivet behöver fler faktorer såsom ålder och utbildningsbakgrund, kunna vägas in i bedömningen. LOs policy på detta område finns sammanfattad i rapporten *Trygga välfärden LOs program för en jämlik välfärd*, som uppdaterades år 2023. Det skulle göra det möjligt, för dem som på grund av sjukdom inte kan arbeta så länge som i dag behövs för att få en rimlig pension, att skjuta upp sitt pensionsuttag fram till dess det går att få garantipension. Detta skulle ha stor betydelse för de problem som behandlas i motion 16.25.

Motion 16.25 pekar på den danska Arne-pensionen som gör det möjligt att efter 44 år på arbetsmarknaden gå i pension tre år före ordinarie pensionsålder, vilken är bestämd till 67 år. De åren kan man få 14 456 danska kronor i månaden om ens samlade, avtalade och privata, pensionsförmögenhet inte överstiger ett visst belopp. Det finns många och betydande skillnader mellan de offentliga pensionssystemen i Sverige och Danmark som gör det svårt att översätta en dansk Arne-pension till svenska förhållanden. Förutom den bestämda pensionsåldern kan nämnas att den statliga pensionen i Danmark mestadels består av delar som är lika för alla eller behovsprövade. Den beror bara till en mindre del av hur mycket man har arbetat. Därför betyder ett långt arbetsliv, redan i utgångsläget, mycket mer för de allmänna pensionerna i Sverige än vad det gör för den statliga pensionen i Danmark. Frågan om hur den livsvariga pensionen skulle påverkas efter en Arne-pension skulle bli svårare att lösa här, eftersom livsinkomstprincipen är central i det svenska pensionssystemet.

Det ligger inom ramen för ett fungerande socialförsäkringssystem att komplettera pensionssystemet med ordningar som kompenserar dem som är för utslitna för att arbeta så länge som förväntat för det. Det ska tackas av att vi alla betalar avgifter för att få ett gott sjukförsäkringsskydd. Motivet för extra förmåner för dem med god arbetsförmåga och långa arbetsliv bakom sig är inte lika tydligt. Styrelsen anser inte att det skulle ge någon tydlig vägledning om kongressen tog ställning för en svensk Arne-pension. Styrelsen föreslår därför att kongressen avslår att-satserna 1–3 i motion 16.25.

Det behövs förändringar som gör pensionerna rättvisare och ger människor en tryggare ålderdom, vilket

behandlas i motion 14.70. Styrelsen anser att lösningarna inte enbart ska sökas inom pensionssystemet, vilket har framgått ovan. Vidare anser styrelsen att kongressen inte kan ta ställning för en Knegarpension eftersom det inte skulle framgå av beslutet vad detta begrepp står för och föreslår därför att kongressen avslår att-satserna 1 och 2 i motion 14.70.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionerna 16.21, 16.22 (att-sats 1), 16.24, 16.26 samt

att avslå motionerna 16.23, 16.25, 14.70 (att-sats 1), 14.70 (att-sats 2).

16.27

Inloggning vid informationsträffar om pension

Industrifacket Metall avd 38 Dackebygden

I dag när vi är ute och informerar om pension och kommer till avsnittet om hur man gör en prognos på Minpension.se, behöver man logga in på sin egen sida för att kunna göra en prognos och visa olika alternativ. Hur det påverkar med olika val med att jobba längre eller kortare samt uttag av tjänstepensionen i olika val. Det innebär att den som föreläser behöver blottlägga sig själv eller någon av deltagarna för att detta ska fungera.

Detta är en av de mest uppskattade delarna under informationen då många inte har datorvana eller riktigt har förstått hur man går till väga för att göra dessa prognoser på rätt sätt.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO verkar för att det finns en inloggning med en fiktiv person på minpension.se som föreläsare kan använda vid inloggning på informationstillfällena samt
- 02 att LO verkar för att det finns en inloggning med flera fiktiva personer på minpension.se som representerar olika stadier i livet samt både män och kvinnor som föreläsare kan använda vid inloggning på informationstillfällena.

Utlåtande motion 16.27

16.27

- 01 att LO verkar för att det finns en inloggning med en fiktiv person på minpension.se som föreläsare kan använda vid inloggning på informationstillfällena samt
- 02 att LO verkar för att det finns en inloggning med flera fiktiva personer på minpension.se som representerar olika stadier i livet samt både män och kvinnor som föreläsare kan använda vid inloggning på informationstillfällena.

MinPension i Sverige AB är ett dotterbolag till Svensk Försäkring. Verksamheten drivs och finansieras till hälften av staten, till hälften av pensionsbolagen. På bolagets webbplats kan den som tjänar in till pension i Sverige logga in och se sin pension och göra pensionsprognoser.

Webbplatsen är informativ och användbar också för att sprida information om hur pensionerna fungerar. Men när företrädare för LO-förbunden använder webbplatsen för att informera om pension behöver de logga in på sin egen sida för att visa olika alternativ. Det är problematiskt eftersom det innebär att den som föreläser behöver blottlägga sig själv när det egentligen skulle behövas generell information om fiktiva personer.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionen 16.27.

16.d Arbetsskadeförsäkringen

16.28

Utredning av arbetsskada och arbetssjukdom

Industrifacket Metall avd 34 Borås

När våra medlemmar anmäler arbetsskada eller arbetssjukdom krävs det för att kunna ta del av Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA) att Försäkringskassan godkänner arbetsskadan eller arbetssjukdomen. Försäkringskassan tar dock inte ställning till arbetsskadan eller arbetssjukdomen om det konstateras att man inte är berättigad till livränta.

Medlemmar som inte har rätt till livränta kan således inte ta del av TFA vid uppenbara arbetsskador, såvida arbetsskadan inte är angiven på ILO-listan.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO verkar för att Försäkringskassan ska utreda arbetsskada eller arbetssjukdom oavsett om den försäkrade har rätt till livränta eller inte samt
- 02 att LO verkar för att Försäkringskassan ska utreda arbetsskada eller arbetssjukdom på begäran av den försäkrade.

16.29

Förslitningsskador

Handelsanställdas förbund avd 11 Örebro

I vårt arbetsliv så lever vi med allt högre press där vi utsätts för stress. Vi utför enformiga rörelser, lyfter tungt och ska jobba ännu längre till pensionen. Våra kroppar slits och drabbas av förslitningsskador på grund av de monotona och repetitiva arbetsuppgifter vi har.

Så som det ser ut i dag är det väldigt svårt att få en förslitningsskada klassad som arbetsskada.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO verkar för att förslitningsskador som är kopplade till monotont och repetitivt arbete ska klassas som arbetsskador.

Utlåtande motionerna 16.28 och 16.29

16.28

01 *att* LO verkar för att Försäkringskassan ska utreda arbetsskada eller arbetssjukdom oavsett om den försäkrade har rätt till livränta eller inte samt

02 *att* LO verkar för att Försäkringskassan ska utreda arbetsskada eller arbetssjukdom på begäran av den försäkrade.

16.29

01 *att* LO verkar för att förslitningsskador som är kopplade till monotont och repetitivt arbete ska klassas som arbetsskador.

LOs styrelse instämmer med motionärerna om svårigheten att få en arbetsskada prövad av Försäkringskassan och exempelvis få en förslitningsskada godkänd.

Att-satserna i motion 16.28 pekar på att Försäkringskassan ska utreda en arbetsskada, även fast det inte finns en rätt till livränta och på begäran av den försäkrade. Problemet togs upp på kongressen 2016. Då ansåg LO-styrelsen att ytterligare en lösning på problemet skulle vara att återinföra arbetsskadesjukpenningen från dag 91 i arbetsskadeförsäkringen. LO har därför arbetat vidare med det. I remissvaret på arbetsskadeförsäkringens utredning, SOU 2023:53, skrev LO:

”– LO anser att utredningens förslag om en fast tidpunkt för prövning av om en sjukskriven persons nedläggning av förvärvsförmåga beror på en arbetsskada vid dag 550 inte är tillräcklig. Utredningens förslag innebär att arbetsskadade riskerar stå utan ersättning vid dag 180. Detta särskilt om reglerna som styr sjukpenning och sjukersättning ändras.

– LO anser i motsats till utredningen att det föreslagna grundvillkoret bör kompletteras med en möjlighet för den försäkrade att kunna ansöka om en modern arbetsskadesjukpenning. Genom att inkorporera arbetsskadesjukpenningen som en naturlig del i sjukskrivningsprocessen kommer de försäkrade tidigare få kännedom om arbetsskadeförsäkringen och kopplingen mellan deras ohälsa och arbete.”

I att-satsen i motion 16.29 vill motionären att förslitningsskador som är kopplade till monotont och repetitivt arbete ska klassas som arbetsskador. LO har drivit denna fråga under många år.

Arbetsskadeförsäkringsutredningen (SOU 2023:53) lade i september fram sina förslag där de tar upp att de höga kunskapskraven som gäller i dag finns för att Försäkringskassan ska godkänna en förslitningsskada som arbetsskada. Utredningen har tittat på behovet av kunskapssammanställningar, där både vetenskapliga studier och en väl utbredd uppfattning av medicinskt kunniga, tas upp så att de som får skador på grund av arbetet ska få korrekt bedömning. Arbetsskadeutredningen menar att detta kommer leda till att fler får skador prövade och eventuellt klassade som arbetsskador. Utredningen föreslår att förslagen börjar gälla från och med den 1 juli 2024.

LO arbetar för att regeringen ska genomföra ändringarna i den allmänna arbetsskadeförsäkringen.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionerna 16.28, 16.29.

16.e Offentligfinansierad verksamhet

16.30

Nya styrmodeller för den kommunala sektorn

Elektrikerförbundet

När SVT inför valet jämförde en rad S- och M-budgetar runt om i Sverige så skiljde det ofta mindre än en procent mellan de två alternativen. LO-förbundens medlemmar betalar kommunal- och regionsskatt som kan skilja så mycket som tio procentenheter, samtidigt som vi vet att det för många kommuner är statsbidragen som krävs för att skapa en långsiktigt hållbar ekonomi. Politiker känner sig maktlösa, och de anställdas arbetsvillkor ligger nära till hands när sparkraven går som en fintandad kam genom verksamheten, medan de privata aktörerna roffar åt sig.

Något är ruttet i Sveriges kommuner och regioner. Men det måste inte vara så. I snart 40 år har arbetarrörelsen funnit sig i styrmodeller och förvaltningsformer sprungna ur borgerligt tankegods. En tid kanske vi tyckte att de var de bästa idéerna som fanns att tillgå. Men den tiden borde vara förbi.

Många kommuners ekonomi är helt beroende av vilken regering som för tillfället har makten. Statsbidragens uppräknings villkor, något som i praktiken undergräver det kommunala självbestämmandet. De ekonomiska villkoren i en kommun bestäms till stor del någon annanstans, och resultatet drabbar LO-förbundens medlemmar, både på arbetet och i deras kontakt med välfärden.

LO är den politiska kraft som kan återpolitisera Sveriges kommuner, och blåsa in nytt hopp i ett system som nått vägs ände. Det kan inte vara så att det är en naturlag att socialdemokratiska politiker är satta att enbart förvalta kommuner. Socialdemokratiska politiker vill ju självklart driva socialdemokratisk politik. För att det ska vara möjligt behöver hela kommunen som idé, dess verksamhetsform och förvaltning ses över och självstyret stärkas. De omfattande systemfel den kommunala sektorn sitter fast i kan inte lösas med enskilda reformer, vi behöver en systemöversyn, från vänster.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO under kongressperioden tillsätter en utredning för att ta ett helhetsgrepp runt den kommunala förvaltningen och verksamhetsformen,
- 02 att LO under kongressperioden tillsätter en utredning med uppdrag att analysera kommunsektorns kostnadsutveckling de senaste årtiondena och vad som legat till grund för denna,
- 03 att LO under kongressperioden presenterar ett reformprogram i syfte att lösa den kommunala sektorns långsiktiga behov av statlig finansiering, att stärka det kommunala självstyret och att återpolitisera kommunpolitiken samt
- 04 att LO inom ramen för utredningen drar nytta av det stora nätverk av förtroendevalda som finns i förbunden.

16.31

Stärkt statlig finansiering av välfärden

Byggnadsarbetareförbundet region Väst

Enskilda medborgare drabbas hårt och orättfärdigt när vården, skolan, omsorgen eller det sociala arbetet inte håller måttet. Det tär på medborgares förtroende för välfärdsstaten och ofta även på oss, arbetarrörelsen som politisk rörelse.

Arbetarrörelsens samhällsbygge med välfärdsstaten som grundsten förutsätter att välfärdstjänsterna ges efter behov och håller hög kvalitet. Det i sin tur förutsätter god organisation och välfärdsarbetare med goda villkor och rätt utbildning.

Som grund till välfärdens utmaningar står både direkta nedskärningar men oftare dolda budgetminskningar. Stora delar av det årliga reformutrymmet i statens finanser har exempelvis skapats genom att välfärdens kostnader inte räknats upp avseende inflation och lönekostnader. Denna ständigt pågående ”effektivisering” har gröpt ur välfärdens verksamheter.

Undersköterskor, lärare, sjuksköterskor, barnskötare, läkare och andra yrkesgrupper som utgör stommen i välfärdssystemen larmade om att situationen var ohållbar redan före pandemin som drabbade världen 2020. Finansdepartementet uppskattade i sin långtidsutredning redan före nuvarande kostnadskris i välfärden att 30–45 miljarder (cirka 0,5–0,75 procent av BNP) mer skulle behövas år 2026 bara för att upprätthålla nuvarande välfärdsnivå.

Endast ett upprätthållande räcker inte, utan att nivån i välfärden också måste höjas. Inte minst hänger det samman med att välfärden står inför omfattande behov att rekrytera ny personal de kommande åren. Ska personalbehovet kunna mötas måste villkoren för arbetet i välfärden förbättras. Utbildning och goda arbetsvillkor kostar naturligtvis pengar. Svårare än så är det inte.

Till detta kommer att de ekonomiska klyftorna både inom och mellan Sveriges olika geografiska delar i dag är oacceptabelt stora. En majoritet av kommunerna och regionerna har en akut ekonomisk situation vilket i förlängningen medför att en stor del av Sveriges befolkning inte får den välfärd de har rätt till enligt lag. Samtidigt hamnar skattemedel som vinster hos privata storföretag i stället för att gå till välfärden.

Den statliga närvaron i landet har försämrats på många områden. Ojämlighet mellan orter, kommuner och regioner utgör ett allvarligt hot mot tilltron till välfärdssamhället och i förlängningen, det demokratiska styrelseskicket i landet. Det undergräver också förtroendet till och möjligheten att genomföra en rättvis grön omställning.

Sverige består av 290 kommuner och 21 regioner där förutsättningar att leverera välfärd och service varierar kraftigt. Det finns stora skillnader vad gäller allt från demografi och geografi till skattekraft och intäkter från kommunala avgifter, mark- och bolagsägande. Det kommunala utjämningsystemet ska kompensera för dessa strukturella olikheter. Skillnader i kommunalskatt ska därför enbart reflektera skillnader i service, effektivitet och avgiftsnivå. Men så är inte fallet i dag. 2023 betalar en löntagare i Stockholmskommunen Österåker drygt 17 procent kommunalskatt jämfört med nästan 24 procent i norrländska Dorotea och Vännäs. Vi inom arbetarrörelsen bör, när det gäller det kommunala utjämningsystemet, driva en linje som innebär att dessa orättfärdiga skillnader i kommunalskatter minskar betydligt.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO ska verka för tillskott i statsbidrag motsvarande minst en procent av BNP jämfört

- med 2023 års nivå sker till landets kommuner och regioner genom en förstärkning av den statliga finansieringen av kommunala och regionala välfärdsåtaganden,
- 02 att LO ska verka för att generella och riktade statsbidrag till kommuner och regioner indexeras för att undvika en smygande urholkning av den statliga delfinansieringen av kommunala och regionala välfärdsåtaganden samt
- 03 att LO ska verka för att det kommunala utjämningsystemet reformeras i syfte att utjämna de systematiska skillnaderna mellan skattesatserna i landets kommuner och regioner.

16.32

Vinster i välfärden

Hotell- och restaurangfacket avd 30 Mälardalen

Då vinstjakt och privatisering blivit ett problem, behöver det bli hårdare regler så att man inte får tjäna på välfärdens bekostnad.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO verkar för avskaffande av vinster i välfärden.

16.33

Privatiseringar

Industrifacket Metall avd 46 Blekinge

LO måste ta en klarare ställning mot den obalans som skett när det gäller marknaden och medierna. Marknaden har tagit över och politiken tappar makt. Man måste ha en valfrihet, så inte samhällets resurser flyter bort åt olika håll, det vill säga facklig-politisk kontroll över hur pengarna används. Man konkurrensutsätter allt på bekostnad av vård och omsorg. Man privatiserar allmännyttan, säljer ut sjukhusen och öppnar friskolor.

Vi inom LO måste ta mer hänsyn till de enskilda människorna: alla ensamstående mammor och pappor, de lågavlönade barnfamiljerna, nysvenskar, pensionärer med låg pension, arbetslösa, sjuka och handikappade. Listan kan göras lång. Vi ska sträva efter jämlikhet, trygghet och gemenskap. Vi ska värna om vår välfärd.

Vi ska solidariskt finansiera tjänster som skola, vård och omsorg samt ta upp kampen mot privatiseringsivern.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO verkar för att skolor, vård och omsorg inte privatiseras med vinstintressen samt
- 02 att LO verkar för att en bred arbetsgrupp tillsätts som utreder hur privata företag ska verka inom skola, vård och omsorg där skattepengarna stannar kvar i verksamheten.

Utlåtande motionerna 16.30–16.33

16.30

- 01 *att* LO under kongressperioden tillsätter en utredning för att ta ett helhetsgrepp runt den kommunala förvaltningen och verksamhetsformen,
- 02 *att* LO under kongressperioden tillsätter en utredning med uppdrag att analysera kommunsektorns kostnadsutveckling de senaste årtiondena och vad som legat till grund för denna,
- 03 *att* LO under kongressperioden presenterar ett reformprogram i syfte att lösa den kommunala sektorns långsiktiga behov av statlig finansiering, att stärka det kommunala självstyret och att återpolitiserat kommunpolitiken samt
- 04 *att* LO inom ramen för utredningen drar nytta av det stora nätverk av förtroendevalda som finns i förbunden.

16.31

- 01 *att* LO ska verka för tillskott i statsbidrag motsvarande minst en procent av BNP jämfört med 2023 års nivå sker till landets kommuner och regioner genom en förstärkning av den statliga finansieringen av kommunala och regionala välfärdsåtaganden,
- 02 *att* LO ska verka för att generella och riktade statsbidrag till kommuner och regioner indexeras för att undvika en smygande urholkning av den statliga delfinansieringen av kommunala och regionala välfärdsåtaganden samt
- 03 *att* LO ska verka för att det kommunala utjämningssystemet reformeras i syfte att utjämna de systematiska skillnaderna mellan skattesatserna i landets kommuner och regioner.

16.32

- 01 *att* LO verkar för avskaffande av vinster i välfärden.

16.33

- 01 *att* LO verkar för att skolor, vård och omsorg inte privatiseras med vinstintressen samt
- 02 *att* LO verkar för att en bred arbetsgrupp tillsätts som utreder hur privata företag ska verka inom skola, vård och omsorg där skattepengarna stannar kvar i verksamheten.

Motionerna 16.30–16.33 handlar om hur välfärden ska organiseras, styras och finansieras. Det här är centrala frågor för LO. Den generella välfärden är en grundsten i det samhällsbygge som gjorde Sverige till ett av världens mest jämlika och jämställda länder. Men de senaste decennierna har välfärdens förmåga att fylla denna funktion i samhället försämrats. Det beror på att välfärden inte får de resurser som behövs och på att den styrs med en marknadslogik som inte kan säkra en god välfärd som fördelas efter behov och dessutom bidrar till läckage av resurser både till vinstdrivna aktörer och välfärds kriminalitet. De som drabbas av utvecklingen är välfärdsarbetare som får en ohållbar arbetssituation och LO-grupper som inte får tillgång till en jämlik välfärd.

I dagens välfärd ser vi hur resurser omfördelas från mer till mindre behövande då marknadsieringen uppmuntrar utförare att skilja ut de mest lönsamma brukarna och öka deras efterfrågan. Flera verksamheter har över tid blivit väsentligt dyrare, ofta på grund av en tilltagande marknadsiering inom välfärden. Stordriftsfördelar och förmågan till kapacitetsplanering går förlorad när välfärden fragmentiseras. Friskolorna

får ekonomisk ersättning för ansvar de inte har. Därtill har marknadseringen möjliggjort en kraftigt ökad välfärdsbrottslighet.

LOs styrelse instämmer i mycket av motionernas analys och den stämmer även överens med LOs tidigare policy. Under den senaste mandatperioden har LOs ställningstaganden sammanfattats i en uppdatering av *Trygga välfärden. LOs program för en jämlik välfärd* (2023). Där konstateras att LO verkar för att Sverige ska ta sig ur den marknadslogik som byggts in i välfärden. Välfärdspolitikerna måste lämna nuvarande fokus på konkurrensneutralitet och goda villkor för välfärdsföretag för att i stället fokusera på att bidra till ökad jämlikhet. LO-kongressen 2012 tog ställning för en non-profit-princip och att vinstintresset inte ska vara styrande. Den senaste LO-kongressen beslutade att LO ska påverka politiskt för att stoppa vinster i välfärden definitivt. LOs styrelse anser att dessa ställningstaganden bör ligga fast och föreslår att kongressen ska bifalla motion 16.32 samt första att-satsen i motion 16.33.

Motion 16.30 och 16.31 tar upp frågor om en stärkt statlig finansiering av välfärden. LO har analyserat dessa frågor i rapporten *Välfärdsgapet* som har getts ut 2022 och 2023. I rapporterna har LO beräknat hur mycket resurser som välfärden behöver tillföras för att bibehålla och utveckla kvaliteten.

I *Välfärdsgapet. Resursbehov i vård, skola och omsorg till och med 2027* (2023) görs en analys av den historiska utvecklingen av kommunsektorns inkomster och utgifter från 1998. Där konstateras att statsbidragen, mätt som andel av BNP, ökat något sedan slutet av 1990-talet men att välfärdsuppdragets omfattning vuxit ännu mer under samma period. Ett exempel är att andelen barn som går i förskolan och på fritids har stigit och att barnen är i verksamheten längre tid. Kraven på verksamheternas innehåll har dessutom höjts genom statligt framtagna läroplaner. Andra exempel är att andelen personer med insatser inom LSS har ökat och att sjukvården i dag behandlar fler sjukdomar och åkommor än tidigare vilket innebär att fler människor lever med kroniska sjukdomar och behov av vård. Dessutom är flera av de marknadslösningar som staten har lagstiftat om kostnadsdrivande.

LOs styrelse anser att LOs arbete med att analysera kommunsektorns kostnadsutveckling bör fortsätta. Vidare anser LOs styrelse att LO inom ramen för detta utredningsarbete ska dra nytta av det stora nätverk av förtroendevalda som finns i förbunden och föreslår därför kongressen att bifalla motion 16.30 andra och fjärde att-satsen.

I motion 16.31 föreslår motionärerna att LO ska verka för ett tillskott i statsbidrag som motsvarar minst en procent av BNP jämfört med 2023 års nivå. Riktade och generella statsbidrag uppgår 2023 till 283 miljarder kronor (exklusive momskompensationen till kommunsektorn). En procent av BNP motsvarar drygt 63 miljarder kronor. I *Välfärdsgapet* (2023) görs en beräkning som visar att statsbidragen successivt behöver höjas så att de är 86 miljarder kronor högre år 2027 än vad regeringen har beslutat. Av detta är 51 miljarder kronor för att upprätthålla välfärden på 2022 års nivå utifrån stigande löner och priser samt växande och åldrande befolkning. Det vill säga att hänga med i den ekonomiska utvecklingen och därmed ligga kvar på samma andel av BNP. Resterande 35 miljarder kronor är den kvalitetshöjning som LO föreslår. Det är drygt hälften av det som krävs i motionen. Rapporten *Välfärdsgapet* pekar även på hur flera marknadslösningar i välfärden är kostnadsdrivande och om de avvecklas kan resurser frigöras till verksamheten.

LOs styrelse delar motionens bedömning om att det behövs ökade resurser till välfärden för att höja kvaliteten i verksamheten och att en del av dessa bör komma genom en strukturell höjning av statsbidragen. Styrelsen anser dock att kongressen inte ska låsa sig vid en specifik nivå av BNP på de höjda statsbidragen utan att välfärdens resursbehov bör beräknas utifrån befolkningens behov och välfärdsuppdragets omfattning. Styrelsen yrkar därför att första att-satsen i motion 16.31 ska avslås.

Två viktiga delar av att stärka den statliga finansieringen av välfärden, som lyfts i motion 16.31, är att

statsbidragen till välfärden indexeras och att det kommunala utjämningsystemet reformeras. Indexering av statsbidrag är en central fråga för LO och i *Välfärdsgapet från 2023* presenterades en modell för detta. I LOs jämlikhetsutredning *Program för jämlikhet* pekade LO ut behovet av att öka omfördelningen genom det kommunala utjämningsystemet eftersom dagens system inte i tillräcklig omfattning tar hänsyn till bland annat socioekonomiska förutsättningar och de strukturella kostnader som följer av att bedriva verksamhet i glesbygdskommuner. Därför anser LOs styrelse att kongressen ska bifalla motion 16.31 andra och tredje att-satsen.

Motion 16.30 och 16.33 föreslår att LO ska verka för en förändrad styrning av välfärden. Det handlar om att ta upp kampen mot privatiseringsivern, återpolitiserar Sveriges kommuner och genomföra en systemöversyn, från vänster. LOs styrelse håller med motionärerna i analysen att marknadsliknande styrmodeller har bidragit till dagens ekonomiskt ansträngda välfärd och försämrat välfärdens förmåga att nå sina mål. Det behövs ett reformprogram för att ta tillbaka kontrollen över välfärden och stoppa läckaget till både vinstdrivande aktörer och kriminella.

LOs styrelse anser dock att uppdraget att ta ett helhetsgrepp runt den kommunala förvaltnings- och verksamhetsformen är för stort för LO. Även det reformprogram som efterlyses i motion 16.30 är delvis problematiskt. Att ta tillbaka kontrollen och rulla tillbaka marknadsiseringen går hand i hand med att stärka det kommunala självstyret och återpolitiserar kommunpolitiken. Ur ett bredare perspektiv finns dock andra frågor där det kommunala självstyret är problematiskt. Framför allt gäller detta när kommuner inte tar sitt fulla ansvar utan väljer att åka snålskjuts på andra. LO vill bland annat öka kraven på alla kommuner att bygga bostäder som vanligt folk har råd med och att solidariskt dela på flyktingmottagandet. LOs styrelse anser därför att kongressen ska avslå motion 16.30 första och tredje att-sats.

LOs styrelse anser vidare att det inte är en kongressfråga att besluta hur LO-kansliet tar sig an uppdraget att verka för LOs policy, till exempel om det ska tillsättas en bred arbetsgrupp. Därför föreslår styrelsen att kongressen ska avslå motion 16.33 andra att-satsen.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionerna 16.30 (att-sats 2), 16.30 (att-sats 4), 16.31 (att-sats 2), 16.31 (att-sats 3), 16.32, 16.33 (att-sats 1) samt

att avslå motionerna 16.30 (att-sats 1), 16.30 (att-sats 3), 16.31 (att-sats 1), 16.33 (att-sats 2).

16.e.1 Tandvård

16.34

Tänderna tillhör kroppen

Seko

Rätten till vård för alla, oavsett plånbokens tjocklek, borde gälla även för tandvården. Tandvård har blivit en klassfråga och många låginkomsttagare väljer i dag bort nödvändig tandvård för att de inte har råd. Det är nu dags att betrakta tänderna som en del av kroppen.

Tandvård borde likställas med övrig sjukvård. Obehandlade sjukdomar i mun och tänder innebär samma lidande och risker för den enskilde som sjukdomstillstånd i övriga delar av kroppen. Det finns också ett samband mellan dålig munhälsa och andra sjukdomar. I dag vet vi till exempel att det vid infektioner i munnen läcker ut bakterier i blodbanan. Bakterierna kan fastna i blodkärlens väggar och kan orsaka åderförkalkning. Detta visar på att munnen sett ur ett hälsoperspektiv är en del av kroppen. Trots detta är det fortfarande betydligt dyrare att gå till tandläkaren än att gå till "vanlig" läkare. Ett allvarligt problem är att försäkringssystemen inte är i fas med forskningen. Situationen är en klar klassfråga.

Det finns ett visst ekonomiskt stöd för tandvård i Sverige, men inte på samma sätt som resten av kroppen. År 1974 infördes en allmän tandvårdsförsäkring som innebar att alla skulle ha rätt till vård på lika villkor med fasta priser. Kostnaden för staten blev med tiden hög och egenavgifterna för oss patienter har höjts upprepade gånger från 1980 och framåt. År 1999 infördes en reform som innebar att tandläkarna själva fick sätta priserna.

År 2024 genomför regeringen tillsammans med SD ytterligare försämringar särskilt för unga vuxna. Försämringarna kommer att träda i kraft redan den 15 januari 2024. Bland annat innebär den att åldersgränsen för kostnadsfri tandvård för unga sänks från 23 år till 19 år. Det dubbla tandvårdsbidraget för personer mellan 24 år och 29 år som finns i dag kommer även det att tas bort. Det går alltså åt helt fel håll.

Vi måste se problemen och ta ansvar för sambanden mellan att människor inte har råd att gå till tandläkaren och ökad risk för stigande ohälsa med konsekvenser som försämrad förmåga att leva ett fullvärdigt aktivt liv utifrån jämlika villkor. Och sist men inte minst risken för ökade kostnader inom den offentligt finansierade sjukvården. Genom att ge människor möjlighet att få regelbunden tandvård och förebygga problem kan vi undvika dyra akuta ingrepp och komplicerade behandlingar senare. Detta kan spara samhället pengar i det långa loppet.

Rätten till bästa möjliga hälsa är en av de viktigaste mänskliga rättigheterna och borde gälla även för munnen. Sverige är i behov av en tandvårdsreform som tar sikte på att kostnaderna för tandvård ska ligga i linje med övrig sjukvård. Ett sätt att åstadkomma detta vore att inkludera tandvården i sjukvårdens högkostnads-skydd. Vi kan aldrig tolerera att tänder ska få fortsätta att vara en klassmarkör.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för att kostnader för tandvård ska inkluderas i sjukvårdens högkostnads-skydd.

16.35

Tandvård åt alla

Byggnadsarbetareförbundet

När det gäller rätten till en god tandhälsa, så måste man se detta i ett större perspektiv. Tanderna är en del av kroppen och då måste regelverket och försäkringsskyddet vara det samma som för skador och sjukdomar i andra delar av kroppen. Tandvården borde helt enkelt vara en del av den vanliga sjukvården och kostnaderna borde vara samma som vid all annan läkarvård. I och för sig är det en mycket stor och kostsam reform. Men det är ett rimligt mål och borde vara den långsiktiga inriktningen för politiken.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för att tandvården ska ingå i den vanliga sjukvården.

16.36

Tandvården ska ingå i högkostnadsskyddet

Industrifacket Metall avd 46 Blekinge

Många människor i Sverige har svårare att betala kostnaderna för sina tandskador.

Regeringen tillsammans med SD har genomfört sänkningar i socialförsäkringssystemet som ger utsatta människor sämre inkomster. Nu plockas gratis tandvård för unga, 19–23 år, bort. Detta gör att tandvården i dag är en klassfråga och det påverkar hälsan negativt.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för att tandvårdskostnaderna helt ska ingå i sjukvårdens högkostnadsskydd samt

02 att LO verkar för att man arbetar fram en plan så att fler utsatta grupper omfattas av gratis tandvård.

16.37

Tandvård för unga vuxna

Handelsanställdas förbund avd 20 Stockholm

Dålig tandstatus hos befolkningen är en av måttstockarna på välfärden och jämlikheten i ett land. I många länder går människor öppet med gluggar i tandraden, det är helt enkelt för dyrt att åtgärda. Det var tidigare en märklig tanke att vi i Sverige skulle möta vänner och bekanta med stora gluggar på våra arbetsplatser och på torg och gata. Men det har skett en förändring.

Vi får ett visst ekonomiskt stöd för tandvård i Sverige, men inte på samma sätt som resten av kroppen. 1974 infördes en allmän tandvårdsförsäkring som innebar att alla skulle ha rätt till vård på lika villkor med fasta priser. Kostnaden för staten blev med tiden hög och egenavgifterna för oss patienter har höjts upprepade gånger från 1980 och framåt. 1999 infördes en reform som innebar att tandläkarna själva fick sätta priserna.

2024 genomför regeringen tillsammans med SD ytterligare försämringar särskilt för unga vuxna. Försämringarna kommer att träda i kraft redan den 15 januari 2024. Bland annat innebär den att åldersgränsen för kostnadsfri tandvård för unga sänks från 23 år till 19 år. Det dubbla tandvårdsbidraget för personer mellan 24 år och 29 år som finns i dag kommer även det att tas bort. Det går alltså åt helt fel håll.

Det är av grundläggande vikt att vi säkerställer en god tandhälsa i Sverige. Det handlar både om utseende, funktion och allmän hälsa. Ingen ska behöva mötas på våra arbetsplatser och på torg och gata, med stora gluggar i tandraden, för att de ekonomiska möjligheterna att åtgärda sina tänder inte räcker till. Tänder skapar ojämlikhet och behovet av en jämlik tandvård börjar redan i unga åldrar. Vi kan aldrig tolerera att tänder ska få fortsätta att vara en klassmarkör och att jämlikhetsklyftan ska få fortsätta och växa.

Vi är redan överens om att det är vårt gemensamma intresse att alla ska ha samma möjligheter till en god tandvård och att den borde ingå i sjukförsäkringen men arbetet måste prioriteras upp ytterligare på agendan och fortgå utan avbrott.

Vi föreslår att kongressen beslutar

01 att LO verkar för att en utredning tillsätts som påvisar effekterna av de förändrade förutsättningarna för unga vuxnas tandvård.

Utlåtande motionerna 16.34–16.37

16.34

01 att LO verkar för att kostnader för tandvård ska inkluderas i sjukvårdens högkostnadsskydd.

16.35

01 att LO verkar för att tandvården ska ingå i den vanliga sjukvården.

16.36

01 att LO verkar för att tandvårdskostnaderna helt ska ingå i sjukvårdens högkostnadsskydd samt

02 att LO verkar för att man arbetar fram en plan så att fler utsatta grupper omfattas av gratis tandvård.

16.37

01 att LO verkar för att en utredning tillsätts som påvisar effekterna av de förändrade förutsättningarna för unga vuxnas tandvård.

LO-kongressen har vid tidigare tillfällen tagit tydlig ställning för att det inte borde vara dyrare att besöka tandvården än den övriga sjukvården. Precis som motionärerna lyfter fram, är tänderna en del av kroppen och tandhälsan påverkar det allmänna hälsotillståndet. Forskning har bland annat visat att det finns ett samband mellan en dålig tandhälsa och hjärt- och kärlsjukdomar, reumatiska sjukdomar, demens, osteoporos och Parkinson. Forskare har även identifierat att tandlossning kan utgöra en möjlig riskfaktor för graviditetskomplikationer. Många människor i vårt land drar sig för att uppsöka tandvården av rädsla för de kostnader som detta kan medföra. Det är ett viktigt skäl till att klasskillnaderna i tandhälsa fortfarande består, i vissa fall till och med har ökat på senare tid. Tillgången till tandvård ska inte vara en klassfråga. Att sänka den ekonomiska tröskeln till tandvården och utöka högkostnadsskyddet, som motion 16.34, 16.35 och 16.36 föreslår, är därför nödvändigt om vi ska få en mer jämlik tandhälsa.

Tandvård är, liksom sjukvård, en offentligt finansierad tjänsteproduktion och lämpar sig bättre att integreras i hälso- och sjukvården än vara en del av socialförsäkringssystemet. Detta innebär också att tandläkaren,

på ett smidigare sätt än i dag och när så bedöms motiverat, ska kunna remittera patienter till den allmänna sjukvården. Tandvården är sedan 1999 i långa stycken avreglerad. Då avskaffades etableringskontrollen och det blev upp till respektive vårdgivare att bestämma priset. Detta gör att en ökad offentlig subventionsgrad, genom utökat högkostnadsskydd, riskerar att rinna i väg i ökade vinstmarginaler för tandvårdsbolagen eller bonusar till ägare eller anställda vid kliniker. Ska det offentliga stödet träffa dem som bäst behöver det – patienterna – krävs en effektivare reglering och kontroll av tandvårdsmarknaden.

LO har under den föregående kongressperioden aktivt, utifrån bland annat den analys och de förslag som finns i rapporterna *Klassamhällets dolda leende – LOs åtgärdsprogram för en mer jämlik tandhälsa* och *Trygga välfärden – LOs program för en jämlik välfärd*, drivit på för att reformera tandvården så att den blir mer jämlik. Den socialdemokratiskt ledda regeringen beslutade som svar på LOs påverkansarbete att tillsätta Veronica Palm som offentlig utredare med uppdrag att ta fram en strategi för *När behovet får styra – ett tandvårdssystem för en mer jämlik tandhälsa* (SOU 2021:8), en utredning som LO haft stor påverkan på. Utredningen presenterade sin analys och sina förslag i mars 2021. LO tillstyrkte i huvudsak utredningens förslag genom sitt remissyttrande. Utredningen presenterade bland annat förslag för hur utsatta grupper ska prioriteras och vid behov erbjudas tandvårdsinsatser som är jämställda med sjukvården. Med andra ord kan SOU 2021:8 ses som den plan som motion 16.36 efterlyser.

Utredningen räknade därtill ut att ”ett kraftigt högkostnadsskydd i nivå med övrig hälso- och sjukvård (1 150 kronor under en tolv månadersperiod) skulle kräva att staten tillför ytterligare mellan 6 och 7 miljarder kronor per år på tandvårdssubventioner, utan hänsyn till dynamiska effekter”. En sådan reform skulle således vara kostsam, men skulle innebära stora vinster för folkhälsan och jämlikheten och i förlängningen för samhället i stort. Faktum är att en sådan reform inte ens skulle motsvara hälften av vad rut- och rotavdragen kostar. LO har framfört kritik mot Socialdemokraternas beslut om att inte inkludera en tandvårdsreform i sitt valprogram inför riksdagsvalet 2022. Under valrörelsen 2022 använde flera andra partier, inte minst Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna, utredningens analys och utlovade omfattande satsningar som kraftigt sänker tandvårdspatienternas kostnader. Trots att dessa partier ingår i regeringssamarbetet har satsningarna hittills uteblivit. Tvärtom har, som flera motionärer uppmärksammar, regeringen beslutat om minskade ambitioner vad gäller tandhälsan. I budgetpropositionen för 2024 föreslås att gränsen för avgiftsfri tandvård sänks från 23 till 19 års ålder från och med 2025, vilket kommer innebära en besparing på närmare en halv miljard kronor årligen. Därtill föreslås att det dubbla tandvårdsbidraget för personer mellan 24 och 29 år ska tas bort. Det är givetvis olyckliga besked som inte kan beskrivas på något annat sätt än löftesbrott gentemot väljarna. LO har vid olika tillfällen argumenterat för en avgiftsfri tandvård för unga vuxna, och avser att fortsätta att verka i en sådan riktning.

Det är LO-styrelsens mening att LO fortsatt, utifrån ett tydligt löntagarperspektiv och genom egna analyser, ska verka för att klasskillnaderna i tandhälsa försvinner. Det kräver att staten ökar – och inte minskar – sina ambitioner. Särskilt prioriterat i LOs påverkansarbete bör vara att sänka tandvårdspatienternas kostnader och säkerställa att de på sikt ingår i sjukvårdens högkostnadsskydd.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionerna 16.34, 16.35, 16.36 (att-sats 1) samt

att avslå motionerna 16.36 (att-sats 2), 16.37.

16.e.2 Upphandling

16.38

Villkorsdumpning ska inte vara möjligt vid offentlig upphandling

Kommunalarbetareförbundet

Från ett fackligt perspektiv är det en självklarhet att skattepengar aldrig ska bidra till dumpning av löner och villkor på svensk arbetsmarknad. Tyvärr ser vi att just detta sker eftersom upphandlande kommuner, regioner och myndigheter inte ställer rätt krav på arbetsrättsliga villkor i upphandlingarna och framför allt inte följer upp de krav som faktiskt ställs. Därtill har vi en situation som uppstått sedan avregleringen av välfärden, att det är möjligt för upphandlande kommuner och regioner att välja att lägga ut verksamhet på entreprenad för att få lägre kostnader för samma tjänst. Konkurrensneutrala kollektivavtal saknas just nu i välfärden, vilket leder till att det är medlemmarna i Kommunal som betalar för de lägre kostnaderna, i form av lägre löner, sämre pension och färre kollegor – även om upphandlingarna går till företag som har tecknat kollektivavtal.

I ljuset av detta måste LO stärka sitt arbete med att villkorsbevaka upphandlingarna och göra allt i sin kraft för att villkorsdumpning inte ska vara möjligt vid offentlig upphandling.

LO släppte 2022 en rapport om arbetslivskriminalitet som bland annat tydligt för fram att krav på arbetsvillkor läggt i nivå med kollektivavtal ska gälla vid offentlig upphandling, att kollektivavtal ska gälla på svensk arbetsmarknad och tecknas av arbetsmarknadens parter samt att upphandlande aktörer, inför upphandlingsförfarandet, ska ha en dialog med relevanta fackförbund i den bransch som upphandlingen ska ske. LO har också i år tagit fram en upphandlingsguide som beskriver hur en upphandling går till, vilka arbetsrättsliga krav som ska ställas och också vägledning i hur kraven kan följas upp. Sammanfattningsvis så är arbetet med ordning och reda på arbetsmarknaden, kampen mot arbetslivskriminalitet och bättre och schystare offentlig upphandling redan prioriterade frågor där LO driver en tydlig linje. Men det räcker inte.

Kommunal anser att det går att göra mer, bland annat genom att använda de möjligheter som finns i dag och få spridning av dessa. Ett exempel att inspireras och ta lärdom av är Stockholm, där man låtit villkoren i normerande kollektivavtalet (mellan Kommunal och SKR) verka som en lägsta nivå vid upphandlingar inom socialförvaltningen. Det är ett sätt att säkerställa att upphandlingen inte bidrar till sämre villkor än det normerande avtalet inom ramen för nuvarande svensk lagstiftning och EU-rätt.

Under året har det aviserats om potentiellt viktiga förändringar i lagstiftning kopplat till upphandling av välfärdstjänster. En statlig utredning om registerkontroll har lagts på bordet som föreslår att Bolagsverket ska ansvara för en funktion som möjliggör samordnade registerkontroller. Förslaget innebär att upphandlande organisationer ska kunna vända sig till Bolagsverket för att på ett snabbt och enkelt sätt kunna kontrollera uppgifter från register hos Bolagsverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och länsstyrelserna. Kommunal anser att förslaget, om det vinner laga kraft, är ett viktigt steg i rätt riktning. Dock har utredningen valt att inte begränsa antalet leverantörsled och hänvisar till EU-rättsliga skäl. Utredningen lämnar dock en form av "livlina", det vill säga nämner andra möjliga alternativa åtgärder som den svenska lagstiftaren skulle kunna överväga. Gemensamt för dessa åtgärder är att de syftar till att i det enskilda fallet identifiera underleverantörer

som av olika orsaker inte bör delta i fullgörandet av offentliga kontrakt. Kommunal anser att detta är viktigt att fortsätta att följa upp och driva på för att komma till rätta med leverantörsleden.

För Kommunals del är det viktigt att upphandling av välfärdstjänster uteslutande sker till seriösa aktörer som inte konkurrerar med lägre löner och sämre arbetsvillkor. Av det skälet ser vi nu stort behov av att LO får som uppdrag att följa upp att regeringens förslag om utökad registerkontroll för upphandlade företag genomförs och bidrar till att oseriösa aktörer nekas ingå i upphandling. Vidare anser Kommunal att LO ska verka för att uppföljning av upphandling förbättras på lokal och regional nivå.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO ska verka för att det ska bli norm att vid upphandlingar inom kommun och region att ställa arbetsrättsliga kontraktsvillkor i nivå med det inom branschen normerande kollektivavtalet,
- 02 att LO tar fram en påverkansstrategi i syfte att vid upphandlingar inom kommun och region blir norm att ställa arbetsrättsliga kontraktsvillkor i nivå med det inom branschen normerande kollektivavtalet,
- 03 att LO verkar för att uppföljning av upphandlade tjänster genomförs på statlig, regional och kommunal nivå,
- 04 att LO ska verka för att kunskapen om såväl upphandling som uppföljning av upphandling stärks bland såväl arbetsgivare som arbetstagare,
- 05 att LO ska verka för att regeringen vidtar åtgärder för att begränsa och identifiera underleverantörer som inte bör ingå i upphandling samt
- 06 att LO ska verka för att antalet underleverantörsled begränsas.

16.39

Offentliga upphandlingar

Byggnadsarbetareförbundet

Varje år upphandlar stat, kommuner och regioner för över 600 miljarder kronor. Det innebär också att samhället har en enorm makt att ställa krav vid offentlig upphandling. Då borde det också vara självklart att ställa krav på kollektivavtal, krav på lärlingar och krav på ordning och reda.

Så ser dock verkligheten inte ut. I stället är det väldigt vanligt att till exempel byggföretag, som helt saknar egen arbetskraft, vinner offentliga upphandlingar. Den upphandlande myndigheten tror att byggnationen utförs av det företag som vann upphandlingen. Men verkligheten ser helt annorlunda ut. Alltför ofta står det helt andra företagsnamn på arbetskläderna på de personer som utför själva arbetet. Det finns massor av exempel på att detta leder till långa entreprenadkedjor.

Vi vet att de som i slutändan får betala är de arbetare som luras på både lön och ersättningar. Många riskerar också hälsan eftersom skurkföretag, som är längst ut i entreprenadskedjan, struntar i arbetsmiljön. Det är också så att våra yrkesskolor kan vittna om svårigheten med att få ut elever på arbetsplatsförlagd praktik. Detta beror på att de företag som tidigare byggde med egen arbetskraft i dag styckar upp entreprenaden och säljer vidare byggjobben till flera mindre företag.

Vi menar att det är självklart att när man bygger med offentliga medel så ska det ställas krav på praktik och att lärlingsplatser tillsätts. Det ska också ställas krav på att man ska tillhandahålla fackligt förtroendevalda.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO verkar för att vid offentliga upphandlingar och kontraktsskrivningar med entreprenörer får in krav om att företagen ska anställa lärlingar,
- 02 att LO verkar för att vid offentliga upphandlingar och kontraktsskrivningar med entreprenörer får in krav om att bereda praktikplatser för arbetsplatsförlagt lärande, APL, till gymnasieskola och vuxenutbildning samt
- 03 att LO verkar för att vid offentliga upphandlingar och kontraktsskrivningar med entreprenörer får in krav om att företagen ska tillhandahålla fackligt förtroendevalda handledare med adekvat utbildning.

16.40

Krav på kollektivavtal vid offentlig upphandling

Byggnadsarbetareförbundet region Småland–Blekinge

Varje år upphandlar stat, kommuner och regioner för över 600 miljarder kronor. Det är i dag ett stort problem att oseriösa företag som saknar kollektivavtal vinner offentliga upphandlingar.

Våra gemensamma skattepengar borde inte gå till företag som får jobbet för att de dumpar arbetarnas löner och avtal. De konkurrerar inte heller på lika villkor med företag som har kollektivavtal.

Arbetsmiljön för arbetarna är även många gånger en katastrof på dessa företag. Staten, kommunerna och regionerna skulle kunna ställa mycket mer krav vid offentlig upphandling än vad man gör i dag.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO ska verka för att kollektivavtal ska vara ett krav vid offentlig upphandling.

16.41

Offentliga upphandlingar

Byggnadsarbetareförbundet region Stockholm-Gotland

Under många år har de myndigheter och verk som upprättat kontrakt med entreprenörer, enligt lagen om offentlig upphandling, använt sig av lägsta pris som huvudsaklig grund vid tilldelning av entreprenader. Resultatet har i många fall varit förödande och orsakat stora kvalitetsproblem och i många fall lett till ekonomiska katastrofer.

Vi kan inte stillatigande låta entreprenörer utnyttja oss och orsaka helt onödiga problem, usel arbetsmiljö och utnyttjande av arbetstagare i sin jakt på vinster. Vi behöver stoppa stölden av välfärdsmedel och en gång för alla jobba för att offentliga upphandlingar ska ske på ett sätt så att arbetstagarnas rättigheter och rättvisa villkor styr upphandlingarna.

Vi kan inte tillåta att Upphandlingsmyndigheten och Konkurrensverket fortsätter att premiera lägst pris och ge avkall på att affärerna gagnar samhället i sin helhet.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO agerar kraftfullt politiskt för att kriterierna vid offentliga upphandlingar ska styras av att kollektivavtal och rättvisa villkor ska gälla.

16.42

Upphandling leder till lönedumpning

Kommunalarbetareförbundet avd Öst

Direktiv hur en upphandling ska gå till har blivit en ambition i stället för en tydlig skrivning i upphandlingsdirektivet som gör att det är obligatoriskt att upphandla företag som har kollektivavtal. I dag är det fortfarande de med lägst pris som vinner, med kollektivavtalsliknande arbetsvillkor. Det är dåligt för både arbetare och företag. Bra arbetsgivare avstår från att lägga anbud när priset är för lågt satt. Arbetare får låga löner, dåliga villkor och det leder till lönedumpning. I dag höjer man bara på ögonbrynet när man får höra om städare som får förflytta sig med buss och släpa på sina städredskap som de också har köpt in själva. Vem har kontrollen? Det finns en stor risk, vi ser att detta leder till arbetslivskriminalitet. Det är för lättvindigt att upphandla i dag. Det behövs en lagändring.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO arbetar för att det blir en lagändring för att förhindra att upphandling leder till lönedumpning samt
- 02 att LO arbetar för att få till en lagändring gällande upphandling för att hindra att arbetslivskriminalitet uppstår.

16.43

Offentliga upphandlingar

Byggnadsarbetareförbundet region Stockholm-Gotland

Det är vanligt förekommande i offentliga upphandlingar att beställarna nöjer sig med att företagen som de anlitar har avtal med "kollektivavtalsliknande villkor". Vi tycker inte att det är tillräckligt.

Vi vill att LO aktivt ska driva på att alla kommuner och regioner i offentliga upphandlingar ska ställa krav på att byggföretagen ska ha en viss procent lärlingar anställda. Det är för att få bort oseriösa företag samt säkerställa återväxten i branschen.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att LO verkar för att det i offentliga upphandlingar ställs krav på kollektivavtal samt
- 02 att LO verkar för att i offentliga upphandlingar så ska kommuner och regioner ställa krav på lärlingar.

16.44

Lärlingsanställningar vid offentliga upphandlingar och utländska företag

Byggnadsarbetareförbundet region Stockholm-Gotland

Lärlingsplatser är viktiga för framtidens kompetens. I dag ställs en ung generation utanför möjligheten att delta i arbetslivet. De utländska företagen anställer inte lärlingar och de kommer undan med att det inte finns några tvingande åtgärder, för att de också ska behöva ta sitt ansvar. Vi vill att det ställs krav på lärlingsplatser, både från gymnasiet och för anställningar av traditionella lärlingar vid all upphandling.

Det är en del av de sociala kraven vid upphandling som samhället måste ställa sig bakom. Det behövs samtidigt som att vi arbetar för att lagstiftningen gällande sociala krav vid upphandling ska anpassas till den verklighet som slår sönder solidariteten mellan arbetare från olika länder. I dag så blir det en underbudskonkurrens när vi endast kan ställa dessa krav på svenska företag.

Erfarenheterna från stora infrastrukturprojekt visar att det behövs riktade utbildningar för de yrken som behövs i de kommande objekten. Så säkrar vi kompetensförsörjningen och infriar löftet om att alla ungdomar ska kunna ha ett jobb att gå till.

Vi föreslår att kongressen beslutar

- 01 att lärlingar bereds arbete på alla offentligt finansierade arbeten,
- 02 att lärlingar bereds arbete på alla utländska företag som utför offentliga arbeten samt
- 03 att LO arbetar för att säkra kompetensförsörjningen genom att arbeta för riktade utbildningar för de yrken som behövs i infrastrukturprojekten och annan byggnation.

Utlåtande motionerna 16.38–16.44 samt 15.25 (att-sats 2) och 15.33 (att-sats 2)

16.38

- 01 att LO ska verka för att det ska bli norm att vid upphandlingar inom kommun och region att ställa arbetsrättsliga kontraktsvillkor i nivå med det inom branschen normerande kollektivavtalet,
- 02 att LO tar fram en påverkansstrategi i syfte att vid upphandlingar inom kommun och region blir norm att ställa arbetsrättsliga kontraktsvillkor i nivå med det inom branschen normerande kollektivavtalet,
- 03 att LO verkar för att uppföljning av upphandlade tjänster genomförs på statlig, regional och kommunal nivå,
- 04 att LO ska verka för att kunskapen om såväl upphandling som uppföljning av upphandling stärks bland såväl arbetsgivare som arbetstagare,
- 05 att LO ska verka för att regeringen vidtar åtgärder för att begränsa och identifiera underleverantörer som inte bör ingå i upphandling samt
- 06 att LO ska verka för att antalet underleverantörsled begränsas.

16.39

- 01 att LO verkar för att vid offentliga upphandlingar och kontraktsskrivningar med entreprenörer får in krav om att företagen ska anställa lärlingar,

02 *att* LO verkar för att vid offentliga upphandlingar och kontraktsskrivningar med entreprenörer får in krav om att bereda praktikplatser för arbetsplatsförlagt lärande, APL, till gymnasieskola och vuxenutbildning samt

03 *att* LO verkar för att vid offentliga upphandlingar och kontraktsskrivningar med entreprenörer får in krav om att företagen ska tillhandahålla fackligt förtroendevalda handledare med adekvat utbildning.

16.40

01 *att* LO ska verka för att kollektivavtal ska vara ett krav vid offentlig upphandling.

16.41

01 *att* LO agerar kraftfullt politiskt för att kriterierna vid offentliga upphandlingar ska styras av att kollektivavtal och rättvisa villkor ska gälla.

16.42

01 *att* LO arbetar för att det blir en lagändring för att förhindra att upphandling leder till lönedumpning samt

02 *att* LO arbetar för att få till en lagändring gällande upphandling för att hindra att arbetslivskriminalitet uppstår.

16.43

01 *att* LO verkar för att det i offentliga upphandlingar ställs krav på kollektivavtal samt

02 *att* LO verkar för att i offentliga upphandlingar så ska kommuner och regioner ställa krav på lärlingar.

16.44

01 *att* lärlingar bereds arbete på alla offentligt finansierade arbeten,

02 *att* lärlingar bereds arbete på alla utländska företag som utför offentliga arbeten samt

03 *att* LO arbetar för att säkra kompetensförsörjningen genom att arbeta för riktade utbildningar för de yrken som behövs i infrastrukturprojekten och annan byggnation.

15.25

02 *att* LO verkar för att det finns kollektivavtal upphandlat från statlig myndighet (behandlas under dagordningspunkt 16.e.2).

15.33

02 *att* LO verkar för att kollektivavtal ska finnas som grundkrav vid offentlig upphandling (behandlas under dagordningspunkt 16.e.2).

LOs styrelse anser liksom motionärerna på detta område att upphandlingen har fått förödande konsekvenser på stora delar av arbetsmarknaden. Jakten på vinster och lägsta pris har som flera av motionärerna vittnar om lett till stora försämringar på flera förbunds avtalsområden. Lönedumpning, undermålig arbetsmiljö och ett urholkat anställningsskydd är bara några av konsekvenserna. LOs styrelse anser att svensk fackföreningsrörelse nu måste agera kraftfullt för att stoppa de negativa konsekvenserna av upphandlingssystemet.

Det är viktigt att först fastslå ett antal grundläggande principer. LOs styrelse delar samtliga motionärernas uppfattning om att företag som utför uppdrag som har upphandlats ska vara bundna av kollektivavtal.

Offentliga medel ska inte gå till företag som ägnar sig åt arbetslivskriminalitet eller som pressar priset genom usla löner och arbetsvillkor.

Styrelsen delar också motionernas ansats om att myndigheter och kommuner behöver göra mer. Ett första steg är att fråga sig om det verkligen är nödvändigt att upphandla. Kan ett uppdrag utföras i egen regi finns ofta mycket bättre förutsättningar för att arbetet kan utföras med goda arbetsvillkor. Ska upphandling ändå ske måste upphandlande aktörer göra mycket mer än i dag för att förhindra lönedumpning och arbetslivskriminalitet. De krav som ställs måste också följas upp så att företaget verkligen följer dessa. Myndigheter och kommuner ska också alltid undersöka om leverantörer ska uteslutas om de tidigare brutit i uppfyllandet av kontraktvillkor eller om de inte följt gällande lagstiftning, till exempel när det gäller skatter och avgifter.

Mot bakgrund av detta anser styrelsen att motion 16.42 första att-satsen där det föreslås att LO arbetar för att det blir en lagändring för att förhindra att upphandling leder till lönedumpning samt andra att-satsen, att LO arbetar för att få till en lagändring gällande upphandling för att hindra att arbetslivskriminalitet uppstår, ska bifallas.

I motion 16.41 föreslås att LO agerar kraftfullt politiskt för att kriterierna vid offentliga upphandlingar ska styras av att kollektivavtal och rättvisa villkor ska gälla. LOs styrelse anser liksom motionären att det är viktigt att upphandlingar utförs under rättvisa villkor och i enlighet med villkor ur kollektivavtal. Motionen föreslås därför bifallas.

LO-styrelsen anser också, som flera av motionärerna, att det är nödvändigt att antalet underleverantörsled begränsas och att myndigheter noga ska följa upp de villkor som ställs så att företaget faktiskt följer dem. LO-styrelsen anser därför att motion 16.38 tredje att-satsen, att LO verkar för att uppföljning av upphandlade tjänster genomförs på statlig, regional och kommunal nivå, fjärde att-satsen, att LO ska verka för att kunskapen om såväl upphandling som uppföljning av upphandling stärks bland såväl arbetsgivare som arbetstagare, femte att-satsen, att LO ska verka för att regeringen vidtar åtgärder för att begränsa och identifiera underleverantörer som inte bör ingå i upphandling samt sjätte att-satsen, att LO ska verka för att antalet underleverantörsled begränsas, ska bifallas.

I motion 16.38 första och andra att-satsen föreslås att LO ska verka för att arbetsrättsliga kontraktvillkor ställs i nivå med det inom branschen normerande kollektivavtalet och att LO tar fram en påverkansstrategi för detta. Enligt gällande lagstiftning ska arbetsrättsliga krav ställas i upphandlingar där det anses behövt. Styrelsen instämmer med motionären att detta inte räcker. Myndigheter ska alltid ska ställa arbetsrättsliga krav i nivå med tillämpliga kollektivavtal. Det är redan i dag fastslagen LO-politik. LO har exempelvis tagit fram en upphandlingsguide som innehåller detta krav.

Upphandlingsregelverket bygger på EU-rätt. Styrelsen bedömer dock att alla de hittills redovisade att-satserna går att genomföra genom ändringar i svensk lag utan att de bakomliggande EU-reglerna behöver ändras.

LO-styrelsen vill dock understryka att det är villkor enligt det tillämpliga kollektivavtalet som myndigheten måste ställa krav på. Krav på att villkor ställs i enlighet med ett visst angivet kollektivavtal när detta avtal inte är tillämpligt på det arbete som upphandlas innebär ett direkt ingrepp i partsautomatin och grunderna i LOs organisationsplan. Om en myndighet ställer krav enligt ett annat kollektivavtal än det som arbetsgivaren är bunden av riskerar arbetsgivaren inte att ha möjlighet att följa sitt kollektivavtal. Arbetsgivaren sätts då i situationen att antingen bryta mot det kollektivavtal som den är bunden av eller bryta mot de arbetsrättsliga villkoren i upphandlingskontraktet. Det kan också försvåra för det förbund som enligt LOs organisationsplan har rätten att teckna kollektivavtal på området att tvinga arbetsgivare att följa det.

Styrelsen anser också att det är en helt grundläggande uppgift för förbunden att reglera sitt avtals- och

organisationsområde på ett sådant sätt att kollektivavtal med olika arbetsgivarorganisationer säkerställer konkurrensneutralitet inom en viss bransch, exempelvis mellan offentlig och privat drift. Goda villkor och konkurrensneutralitet även på den privatiserade offentliga marknaden måste därför uppnås genom att krav ställs i avtalsförhandlingar, krav som i sista hand kan framdrivas med hjälp av stridsåtgärder. Då kan det krävas ett samordnat agerande inom LO. Styrelsen anser därför, som nämnts, att krav ska ställas i nivå med tillämpliga kollektivavtal i upphandlingar, och att villkoren – som i dag – ska hämtas ur de kollektivavtal som förbunden själva pekar ut som tillämpliga på det upphandlade arbetet. Motion 16.38 första och andra att-satserna föreslås mot bakgrund av ovanstående besvaras.

Allt oftare förs diskussioner inom svensk fackföreningsrörelsen att staten ska ta ett ökat ansvar för kollektivavtalsstäckningen. Det har exempelvis diskussioner om allmängiltigförklaring av kollektivavtal och krav på kollektivavtal vid offentliga upphandlingar visat. Dessutom har EU antagit både rekommendationer och lagar som bygger på att ansvaret för facklig organisering och kollektivavtalsstäckning i hög utsträckning ska vara ett statligt ansvar.

Diskussionerna om ökat statligt ansvar tyder på att förändringen av arbetsmarknaden lett till att det är svårare att teckna kollektivavtal och organisera medlemmar, åtminstone i vissa branscher. Men ökad makt för staten innebär minskad makt för parterna och därmed fackföreningsrörelsen.

LOs kongresser har hittills ansett att det inte är önskvärt att myndigheter ska sköta fackförbundens kärnuppgift att se till att företag tecknar kollektivavtal. Det skulle vara ett allvarligt ingrepp i den svenska kollektivavtalsmodellen och riskera parternas autonomi på arbetsmarknaden. LOs styrelse ser ingen anledning att ändra dessa grundläggande avvägningar.

I flera motioner föreslås att myndigheter och kommuner ska ställa krav på kollektivavtalsbundenhet i offentlig upphandling. I motion 16.40 föreslås att LO ska verka för att kollektivavtal ska vara ett krav vid offentlig upphandling. I motion 16.43 första att-satsen yrkas att LO verkar för att det i offentliga upphandlingar ställs krav på kollektivavtal. I motion 15.33 andra att-satsen föreslås att LO verkar för att kollektivavtal ska finnas som grundkrav vid offentlig upphandling. I andra att-satsen i motion 15.25 föreslås slutligen att LO verkar för att det finns kollektivavtal upphandlat från statlig myndighet.

De svenska upphandlingslagarna bygger som nämnts på EU-rätt. Ett krav på kollektivavtal i offentlig upphandling kräver, till skillnad från de tidigare behandlade att-satserna, att EU-rättens upphandlingsdirektiv ändras.

Flera av motionärerna tycks utgå från att ett krav på kollektivavtal i offentlig upphandling innebär att bara leverantörer som redan har kollektivavtal kommer få möjlighet att delta i upphandling och att förbunden därmed genom att vägra teckna kollektivavtal kan exkludera dåliga arbetsgivare från att få offentliga kontrakt. Så är det inte och så kan det aldrig bli även om reglerna skulle ändras.

Upphandlingsreglerna kan inte tillämpas så att fackförbunden i praktiken avgör vilka företag som ska få möjlighet att delta i upphandling. De grundläggande upphandlingsprinciperna i EU-rätten förutsätter att leverantörer ska behandlas på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt. Likabehandlingsprincipen är en av de viktigaste grundstenarna i upphandlingsregelverket och även vid en eventuell revidering av regelverket kommer den kvarstå.

Ett krav på kollektivavtalsbundenhet i offentlig upphandling skulle därför tvärtom förutsätta att förbunden omedelbart och i alla lägen sluter kollektivavtal med de arbetsgivare som så önskar. Det skulle också innebära att förbunden måste ge företag från andra EU-länder som utstationerar arbetstagare till Sverige möjlighet att omedelbart teckna de mindre omfattande kollektivavtalen som enligt utstationeringslagen ska tillämpas på anställda som är utstationerade. En myndighet kan aldrig ställa krav på att utstationerande företag ska

vara bundna av andra avtal än utstationeringskollektivavtalen. Möjligheten för LO-förbunden att som i dag ibland kräva att utstationerande företag tecknar vanliga kollektivavtal kommer därmed att minska väsentligt.

Styrelsens principiella utgångspunkt är att det är facket och inte staten, kommuner och regioner som ska se till att företag blir bundna av kollektivavtal. Det är, precis som anges i förslaget till organisationsplan, en facklig grunduppgift och fullgörandet av denna grunduppgift ger facken makt och skyddar strejkrätten. Om myndigheter garanterar kollektivavtalsbundenheten på stora delar av arbetsmarknaden stärker det de krafter som vill försvaga rätten att vidta stridsåtgärder. Varför skulle en omfattande strejkrätt tillåtas om staten ändå ser till att det träffas kollektivavtal på de områden som är föremål för offentlig upphandling? När fackföreningsrörelsen själva garanterar kollektivavtalstäckningen på svensk arbetsmarknad får vi också ett stort inflytande på en lång rad områden, både på arbetsmarknaden och i samhället i stort. Att låta staten överta ansvaret för kollektivavtalstäckningen på stora delar av arbetsmarknaden kommer således även minska fackets makt och inflytande i samhället generellt sett.

Styrelsen vill dessutom erinra om att krav på kollektivavtal i offentlig upphandling inte säkerställer att arbetstagarna som utför arbete i upphandlingen får de förmåner som anges i kollektivavtalet. Bryter en arbetsgivare mot kollektivavtalet kan det vara ett brott mot kontraktet mellan myndigheten och företaget, men det innebär inte att myndigheten kommer att se till att arbetstagarna får rätt förmåner. För det krävs att facket kräver att arbetsgivaren ger de anställda de rättigheter de har rätt till enligt kollektivavtalet.

Styrelsen vill också understryka att ett krav på kollektivavtal i offentliga upphandling skulle vara ett direkt ingrepp i fackens autonomi och i förlängningen också ett ingrepp i LOs organisationsplan. Sådana krav skulle innebära att myndigheten slår fast vilket avtal som ska krävas i upphandlingen. Bara förbunden, eller vid oenighet – LOs styrelse –, kan svara på frågan vilket kollektivavtal som ska gälla för ett visst arbete. Det kan inte myndigheter eller kommuner svara på.

Ett krav på kollektivavtal i offentlig upphandling riskerar också att öppna dörren för gula fackföreningar. När det inte är LO-förbundet som knackar på arbetsgivarens dörr och kräver kollektivavtal – utan stat, myndigheter och kommuner – finns en risk att företaget vänder sig till ett förbund utanför LO för att sluta ett billigt kollektivavtal.

En myndighet som ställer krav i offentlig upphandling ska också följa upp dessa. Ställs krav på att arbetsgivaren ska vara bunden av kollektivavtal och följa dessa i förhållande till de anställda som jobbar inom ramen för upphandlingskontraktet, innebär det att myndigheten behöver kontrollera att avtalets regler verkligen följs. När ett urval av krav ställs enligt ett tillämpligt kollektivavtal, som i dag, brukar det ansvariga fackförbundet hjälpa till med att formulera villkoren som ska gälla när kontraktet fullgörs. Ställs däremot krav på kollektivavtalsbundenhet innebär det att myndigheten på egen hand kommer att tolka kollektivavtalet i sin helhet.

Ett kollektivavtal är inte skrivet för myndigheter. Det är ett resultat av en förhandling mellan fack- och arbetsgivarorganisationer och tolkas i första hand utifrån partsavsikten. Det finns därför en överhängande risk att myndigheten tolkar avtalet på ett annat sätt än avtalsparterna. En arbetsgivare kan även då hamna i situationen att antingen behöva bryta mot avtalet eller mot upphandlingskontraktet, vilket i förlängningen kan underminera principen om kollektivavtalets bindande verkan. Det kan inte uteslutas att frågan därmed hamnar i domstol där en förvaltningsdomstol kan konstatera att kravet att följa kontraktet i en upphandling går före skyldigheten att följa kollektivavtalet. Upphandlingslagarna medger i dag inte att krav ställs på att en leverantör ska vara bunden av kollektivavtal. Skulle krav ställas på detta måste EU-rätten ändras.

Krav på kollektivavtal i offentlig upphandling drivs i dag av Europafacket. En ändring av EUs upphandlingsdirektiv om krav på kollektivavtal kommer dock av allt att döma också att innebära att regler införs som pekar

ut vilket kollektivavtal leverantören ska vara bunden av och vilka fackförbund som anses vara representativa nog för att teckna sådana avtal.

Ytterligare en risk med att reglera sådana frågor i EUs upphandlingsregler är att dessa tillhör den delen av EU-rätten (inre marknadsreglering) där nationella avvikelser inte tillåts över huvud taget. Det är därför inte fråga om en minimireglering som den som antas på arbetsrättens område och där utrymmet för nationella anpassningar är större, utan om regler som utgör både golv och tak. Det gör riskerna ännu större.

På grund av detta och eftersom LOs styrelse anser att det är att fackföreningsrörelsen självständigt som ska avgöra vilket förbund som har rätt att teckna kollektivavtal och att LO och LO-förbunden genom Organisationsplanen 2024 ska äga frågan om vilket kollektivavtal som ska gälla för ett visst arbete har LOs styrelse inte ställt sig bakom Europafackets krav på ändringar i de EU-rättsliga upphandlingsdirektiven.

Mot bakgrund av ovanstående föreslås att motionerna som tar sikte på att det ska ställas krav på kollektivavtal i offentlig upphandling eller att kollektivavtal ska upphandlas, ska avslås.

Ett antal motioner lyfter problematiken att det är svårt att få ut lärlingar på arbetsplatserna. I motion 16.39 första att-satsen föreslås att LO verkar för att vid offentliga upphandlingar och kontraktsskrivningar med entreprenörer får in krav om att företagen ska anställa lärlingar. I motion 16.43 andra att-satsen föreslås att LO verkar för att i offentliga upphandlingar så ska kommuner och regioner ställa krav på lärlingar. I motion 16.44 första att-satsen yrkas att kongressen beslutar att lärlingar bereds arbete på alla offentligt finansierade arbeten samt i andra att-satsen att lärlingar bereds arbete på alla utländska företag som utför offentliga arbeten.

LO-styrelsen delar motionärernas uppfattning om att fler arbetsgivare ska anställa lärlingar. Att anställa en lärling innebär dock ofta ett större åtagande som sträcker sig över flera år. Det behöver därför finnas möjlighet för förbundet att överväga om det är lämpligt att ställa krav på anställning av lärlingar inom ramen för varje enskilt upphandlingskontrakt. Det är också viktigt att det finns ett kollektivavtal på de företag som har lärlingar.

LOs styrelse anser mot bakgrund av ovanstående att LO ska verka för att förbunden, om de finner det lämpligt och det finns objektiva förutsättningar för det, ska ha möjlighet att ställa krav på lärlingar i offentlig upphandling. Styrelsen föreslår därför att motionen 16.39 första att-satsen ska anses vara besvarad.

Styrelsen anser däremot inte att det är lämpligt med ett generellt krav på att lärlingar ska anställas i alla offentliga upphandlingar. LO-styrelsen anser därför att 16.43 andra att-satsen ska avslås. Av samma skäl anser LO-styrelsen att det inte är lämpligt att lärlingar, som föreslås i 16.44 att-sats ett och två, ska finnas på alla offentligt finansierade arbeten eller hos alla företag som utför offentliga arbeten.

Däremot bör det vara möjligt att som föreslås i andra att-satsen i motion 16.39, verka för att det vid offentliga upphandlingar och kontraktsskrivningar med entreprenörer ställs krav på att bereda praktikplatser för arbetsplatsförlagt lärande, APL, till gymnasieskola och vuxenutbildning. Sådan praktik behöver inte vara alltför omfattande. Som LOs styrelse förstår motionen kan det även finnas möjlighet att välja vilken typ av praktikplats som kan passa bäst i det enskilda fallet. LO-styrelsen föreslår därför att att-satsen bifalls.

I motion 16.39 tredje att-satsen föreslås att LO verkar för att vid offentliga upphandlingar och kontraktsskrivningar med entreprenörer får in krav om att företagen ska tillhandahålla fackligt förtroendevalda handledare med adekvat utbildning. LOs styrelse utgår från att det motionären avser med förslaget är att företag som tar emot lärlingar ska utse fackligt förtroendevalda till handledare för dessa och förse handledarna med lämplig utbildning. Styrelsen instämmer i motionens krav på att handledare ska få adekvat utbildning. Styrelsen anser också att det är önskvärt att förtroendevalda tar på sig uppdrag som handledare åt lärlingar. Om det är lämpligt i det enskilda fallet beror dock både på hur arbetet är organiserat på arbetsplatsen och

på om den fackligt förtroendevalda vill ha uppdraget. Det kan också finnas arbetsplatser där facket inte har lyckats utse förtroendevalda. Men framför allt ska upphandlande myndigheter inte besluta om fackliga förtroendemäns uppgifter. Motionen föreslås med detta anses besvarad.

I 16.44 tredje att-satsen föreslås att LO arbetar för att säkra kompetensförsörjningen genom att arbeta för riktade utbildningar för de yrken som behövs i infrastrukturprojekten och annan byggnation. Styrelsen håller med motionären om att det är viktigt att säkra kompetensförsörjningen till yrken som behövs inom infrastrukturprojekt och annan byggnation. Men även till andra bristyrken. Det saknas till exempel många gymnasialt yrkesutbildade som elektriker, undersköterskor och kockar, men även yrkesutbildade från yrkeshögskolan.

LO arbetar aktivt för att utbildningssystemet ska matcha arbetsmarknadens behov och det jobbet kommer att fortgå. LO har till exempel arbetat för att reformen om planering och dimensionering av gymnasial yrkesutbildning ska komma på plats, eftersom fler behöver välja en yrkesutbildning.

Vidare har LO drivit att försöksverksamheten med branschskolor skulle förlängas, men regeringen valde dock att lägga ner den. Försöksverksamheten gick ut på att huvudmän har kunnat söka statsbidrag för att sen erbjuda sina elever en fördjupningsutbildning under några veckor på en branschskola. Det har gjort att huvudmän som inte själva har möjlighet att ordna en speciell yrkeskurs, till exempel plåtslagare, har kunnat förlägga en del av utbildningen till en branschskola där det har funnits utrustning och yrkeslärare med rätt kompetens.

Parterna har förhandlat fram omställningsstudiestödet, för att människor mitt i livet ska kunna kompetensutveckla sig eller yrkesväxla. Nästa steg är att LO, PTK och Svenskt Näringsliv har påbörjat ett arbete med en kompetensinventering. Syftet är att ge våra omställningsorganisationer bättre information om de olika branschernas utveckling och behov för att kunna ge en god studie- och yrkesvägledning till LO-förbundens medlemmar, men också för att kunna påverka utbildningssamordnare och politiker som styr över utbildningsutbud, platsantal och budgeten för att viktiga yrkesutbildningar ska komma på plats. Styrelsen föreslår därför att 16.44 tredje att-satsen bifalls.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionerna 16.38 (att-sats 3), 16.38 (att-sats 4), 16.38 (att-sats 5), 16.38 (att-sats 6), 16.39 (att-sats 2), 16.41, 16.42, 16.44 (att-sats 3),

att anse motionerna 16.38 (att-sats 1), 16.38 (att-sats 2), 16.39 (att-sats 1), 16.39 (att-sats 3) besvarade samt **att** avslå motionerna 16.40, 16.43, 16.44 (att-sats 1), 16.44 (att-sats 2), 15.25 (att-sats 2), 15.33 (att-sats 2).

Vi får Sverige att fungera

– det är temat för LOs 30:e ordinarie kongress.

Vi arbetar över hela landet. Vi arbetar alla tider på dygnet, alla dagar om året. I fabriker, skolor och affärer. På järnvägar, hotell och sjukhus. På bruk, boenden och bagerier. Överallt arbetar vi och får Sverige att fungera.

Men Sverige skulle kunna fungera bättre för oss. Vara jämlikare och rättvisare. Därför samlar LO Sveriges arbetare och driver på för högre löner, tryggare jobb och bättre liv. Ensam är aldrig stark. Det är tillsammans vår röst blir stark, både som part på arbetsmarknaden och som aktör i samhället. Det är facklig styrka.

Hela 280 motioner ska kongressen behandla. Här finns kloka, modiga och nytänkande förslag på hur LO kan bidra till ett rättvist Sverige där arbetare kan leva ett gott liv. Självklart ska LO vara med och forma framtidens arbetsmarknad och samhälle. Det är ju vi som får Sverige att fungera.